

ZO ZIEK ALS EEN HOND?

Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's
in Nederland in relatie tot de herkomst

Ilse van Leiden
Juno van Esseveldt
Joey Wolsink
Anton van Wijk
Nienke Endenburg

Beke *reeks*

Zo ziek als een hond?

ZO ZIEK ALS EEN HOND?

**Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's
in Nederland in relatie tot de herkomst**

Ilse van Leiden

Juno van Esseveldt

Joey Wolsink

Anton van Wijk

Nienke Endenburg

Beke // *reeks*

In opdracht van

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Met medewerking van

Sylvia Dickie (Bureau Beke)

Omslag en opmaak

Marcel Grotens (Bureau Beke)

ISBN

978-94-92255-30-3

Zo ziek als een hond?

Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's in Nederland in relatie tot de herkomst

Ilse van Leiden, Juno van Esseveldt, Joey Wolsink, Anton van Wijk en Nienke Endenburg

Inhoud

	Voorwoord	7
1	Introductie	9
1.1	Achtergrond van het onderzoek	9
1.2	Vraagstelling en onderzoeksvragen	10
1.3	Leeswijzer	10
2	Kennis uit de literatuur	13
2.1	Puppyhandel	13
2.1.1	Aard en omvang	14
2.1.2	De illegale puppyhandel	14
2.2	Gezondheids- en gedragsproblemen	16
2.2.1	Moeder-pup relatie	16
2.2.2	Inadequate socialisatie	17
2.2.3	Problemen voor mens en omgeving	18
2.3	De aanpak	20
2.3.1	Strafbepalingen	24
2.4	De betrokken partijen bij de aanpak	25
2.5	Resumé	28
3	Kennis uit systemen	31
3.1	NVWA	31
3.1.1	Geregistreeerde import	32
3.1.2	Herkomstlanden	33
3.1.3	Omvang van de zendingen	33
3.1.4	Inspecties	35
3.2	RVO.nl	38
3.2.1	Herkomstlanden	39
3.2.2	Sterftepercentage	39
3.2.3	Leeftijd bij overlijden	41

3.3	LID	42
3.4	Nationale Politie	43
3.5	Resumé	44
4	Kennis uit de praktijk	49
4.1	Hulp- en dienstverlening	49
	4.1.1 Dierenartsen	50
	4.1.2 Hondentrainers en gedragstherapeuten	57
4.2	Inspectie, handhaving en opsporing	61
	4.2.1 Handel	61
	4.2.2 Problemen	63
4.3	Oplossingsrichtingen	65
4.4	Resumé	68
5	Conclusies en slotbeschouwing	71
5.1	Gezondheid en socialisatie	71
5.2	Oorzaken	72
5.3	Slotbeschouwing	74
	Respondentenlijst	77
	Geraadpleegde bronnen	79
	Bijlagen	
1	Methoden van onderzoek	85
2	Tabellen bij hoofdstuk 3	89
3	Tabellen bij hoofdstuk 4	92

Voorwoord

Met het oog op dierenwelzijn is het belangrijk dat honden gezond en goed gesocialiseerd zijn. Maar ook voor de omgeving van de honden is dat belangrijk. Sommige ziekten die voorkomen bij honden zijn overdraagbaar op andere dieren en een aantal ziekten ook op mensen. Daarnaast kunnen honden door socialisatie deficiënties gedragsproblemen ontwikkelen die vergaande gevolgen kunnen hebben. Denk aan bijtincidenten waar slachtoffers bij vallen. Een vraagstuk is in hoeverre gezondheids- en socialisatieproblemen bij honden gerelateerd zijn aan hoe het er aan toe gaat in de internationale puppyhandel. Bureau Beke heeft daar samen met de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) onderzoek naar verricht. In deze publicatie wordt verslag gedaan van de bevindingen uit dat onderzoek die gebaseerd zijn op verschillende bronnen.

Wij hadden het onderzoek niet uit kunnen voeren zonder de medewerking van velen die wij daar hartelijk voor willen bedanken. Dat zijn in de eerste plaats de in totaal ruim vierhonderd dierenartsen, hondentrainers en gedragstherapeuten die de tijd en moeite hebben genomen om de survey in te vullen en degenen onder hen die ons te woord hebben gestaan in een aanvullend interview. Ten tweede gaat onze dank uit naar de andere professionals die hun kennis en ervaringen met ons hebben gedeeld. Dit betreffen functionarissen van de Nationale Politie, inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en inspecteurs van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De geregistreerde data aangaande honden en hondenhandel in systemen van diverse instanties vormen eveneens een belangrijke onderzoeksbron. Wij bedanken de medewerkers van de Nationale Politie, de NVWA, de LID en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) die ons voorzien hebben van de benodigde geregistreerde data. Tevens bedanken wij de vertegenwoordigers van de Vlaamse Overheid voor het delen van hun kennis en ervaringen met betrekking tot het Belgische beleid aan-

gaande de hondenhandel. Tot slot zijn wij de vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, de NVWA, RVO.nl en de LID erkentelijk voor hun feedback op het manuscript. Wij hopen dat het inzicht in de problematiek rondom het fokken en importeren van honden zoals in deze publicatie geschetst, bijdraagt aan de aanpak van misstanden in de hondenhandel en daarmee aan het dierenwelzijn.

Namens het onderzoeksteam,

Ilse van Leiden
Juno van Esseveldt
Joey Wolsink
Anton van Wijk
Nienke Endenburg

1 Introductie

Mensen houden van honden. In Nederland worden zo'n anderhalf tot twee miljoen honden als gezelschapsdier gehouden. Om die populatie in stand te houden, worden er jaarlijks vele tienduizenden nieuwe honden aangeschaft. Deze zijn afkomstig uit zowel ons eigen als uit het buitenland. Met het oog op dierenwelzijn, volksgezondheid en veiligheid is het van belang dat de honden gezond en goed gesocialiseerd zijn. De overheid heeft vanuit dat oogpunt aandacht voor illegale puppyhandel. In deze rapportage wordt verslag gedaan van een onderzoek naar het voorkomen van misstanden bij de import van jonge honden (puppy's) tot één jaar oud.

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Er zijn signalen en geluiden die onder andere de Tweede Kamer, controlerende instanties en Niet Gouvernementele Organisaties (NGO's) bereiken, dat puppy's die geïmporteerd worden uit het buitenland soms te jong worden vervoerd, slecht gesocialiseerd zijn, verzwakt zijn na slechte transportcondities en onnodig overlijden aan ziektes. Eerdere onderzoeken, resultaten van handhavingspartners en meldingen van dierenartsen ondersteunen het algemene beeld dat bestaat over de mogelijke bedreiging van het dierenwelzijn van jonge honden uit het buitenland. Harde feiten en cijfers over de overtreding van de welzijns- en gezondheidsbepalingen bij de import van jonge honden uit het buitenland ontbreken echter. Indien er inderdaad in ernstige mate sprake is van bedreiging van het dierenwelzijn en de gezondheid van puppy's kan een beperking van de internationale, vrije hondenhandel noodzakelijk zijn om het probleem te bestrijden. Om hier meer inzicht in te krijgen, heeft de directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (DAD) van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) Bureau Beke opdracht gegeven tot uitvoering van een onderzoek naar het thema puppyhandel.

1.2 Vraagstelling en onderzoeksvragen

De vraagstelling in het onderzoek luidt:

In hoeverre komen er jaarlijks zieke en niet goed gesocialiseerde puppy's onder slechte (transport)omstandigheden uit het buitenland naar Nederland met overtreding van welzijns- en gezondheidsbepalingen?

Binnen die vraagstelling is in onderhavig onderzoek ingezoomd op het voorkomen van gezondheidsproblemen en socialisatieproblemen bij puppy's uitgaande van de hiernavolgende onderzoeksvragen.

1. Is er een significant verschil in gezondheid en welzijn tussen jonge Nederlandse honden (tot 1 jaar) en jonge buitenlandse honden (tot 1 jaar)?
2. Is er een significant verschil in de mate van socialisatie tussen jonge Nederlandse honden (tot 1 jaar) en jonge buitenlandse honden (tot 1 jaar)?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is internationale literatuur en documentatie bestudeerd. Daarnaast zijn professionals bevraagd die in de praktijk met puppy's werken door middel van een survey en interviews, zijn handhavende instanties op het terrein van dierenwelzijn geïnterviewd en is er een analyse gemaakt van geregistreerde data met betrekking tot honden en dierenwelzijn van verschillende overheidsorganisaties. Zie bijlage 1 voor een beschrijving van de onderzoeksmethoden.

1.3 Leeswijzer

In het vervolg van deze rapportage wordt verslag gedaan van de onderzoeksbevindingen. In hoofdstuk 2 wordt uiteengezet wat er op basis van internationale literatuur en documentatie bekend is over de puppyhandel, misstanden die daarin voorkomen en de gevolgen die er kunnen zijn voor de gezondheid en socialisatie van puppy's. Daarna wordt in hoofdstuk 3 gepresenteerd wat er op basis van de analyse van datasystemen met betrekking tot dierenwelzijn en honden c.q. puppy's geregistreerd is over aantallen, import, inspecties, overtredingen en misstanden. Hoofdstuk 4 gaat in op de kennis uit de praktijk. Hierin worden de ervaringen met en visies op gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's beschreven van professionals die beroepshalve werken met puppy's. Dat betreft enerzijds dierenartsen, hondentrainers en gecertificeerde gedragstherapeuten. Anderzijds gaat het om kennis en ervaringen van politiefunctionarissen, inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid met de

aanpak aldaar. Ook worden oplossingsrichtingen geschetst. De rapportage besluit met de conclusies en slotbeschouwing in hoofdstuk 5. Voor de gehele rapportage geldt dat als er bij de onderzoeksbevindingen over puppy's gesproken wordt, het honden betreft tot één jaar.

2 Kennis uit de literatuur

In dit hoofdstuk wordt geschetst wat er op basis van (inter)nationale literatuur en beleidsdocumentatie bekend is over hondenhandel in het algemeen en over misstanden in de puppyhandel in het bijzonder. Allereerst wordt de aard en omvang van illegale puppyhandel beschreven, gevolgd door hoe de handel georganiseerd is (§2.1). Vervolgens wordt ingegaan op de misstanden in de illegale puppyhandel en de daaruit voortkomende gezondheids- en gedragsproblemen bij zowel buitenlandse puppy's als bij puppy's die in Nederland gefokt zijn (§2.2). In de daaropvolgende paragraaf wordt aandacht besteed aan de wet- en regelgeving omtrent de puppyhandel (§2.3) en de partijen die betrokken zijn bij de opsporing, het toezicht en de handhaving van het dierenwelzijn in Nederland (§2.4). Het hoofdstuk besluit met een kort resumé (§2.5).

2.1 Puppyhandel

Honden kunnen een positieve invloed hebben op de gezondheid van mensen. Zo kunnen honden bijdragen aan de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van een kind en ziekteverzuim onder volwassenen verminderen. Bovendien kunnen honden van meerwaarde zijn voor (vereenzamende) ouderen door hen in beweging te laten blijven, stress weg te nemen of een doel in het leven te geven (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2006; LICG, 2018). Het is dan ook niet verwonderlijk dat de vraag naar puppy's erg groot is in Nederland, terwijl het aanbod van in Nederland zorgvuldig en bonafide gefokte puppy's te klein is (Raad van Beheer, 2018). Hierdoor zijn veel puppy's afkomstig uit de illegale puppyhandel (Van Uhm, 2010). Er is sprake van illegale import wanneer er niet wordt voldaan aan de geldende Europese regelgeving. Daaronder vallen het registreren, chippen en vaccineren van de hond alsook het beschikken over een geldig gezondheidscertificaat en paspoort.

2.1.1 Aard en omvang

De aard en omvang van de puppyhandel in Nederland is (vooralsnog) voornamelijk gebaseerd op schattingen. Op de vraag hoeveel honden Nederland telt is dan ook geen eenduidig antwoord te geven. Volgens een studie uit 2016 waren er toentertijd naar schatting 1,6 tot 2 miljoen honden in Nederland, verdeeld over 19 procent van de huishoudens (Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016). Volgens de Nederlandse Voedingsindustrie Gezelschapsdieren (NVG) (2017) telde Nederland in 2017 ruim 1,5 miljoen honden, die eveneens verdeeld waren over 19 procent van de huishoudens. In Feiten & Cijfers Gezelschapsdieren 2015 wordt ook het aantal van 1,5 miljoen honden genoemd, alleen zouden deze verdeeld zijn over 18 procent van de huishoudens (HAS Den Bosch & Universiteit Utrecht, 2015). Het meest recent is de studie van Schmid (2018), waarin zij de totale hondenpopulatie – gebaseerd op het aantal huishoudens in die periode – schat op ruim 1,8 miljoen honden. Deze verschillende aantallen maken het lastig om een exact aantal honden te noemen, laat staan een exact aantal puppy's.

In het verleden zijn er schattingen gemaakt van het aantal puppy's in Nederland. Zo zou er in Nederland een aanwas van 180.000 puppy's op jaarbasis zijn (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2006). In 2015 gaat men uit van een jaarlijkse aanwas van 150.000 puppy's (De Groot, Overgaauw & Virginia, 2015; HAS Den Bosch & Universiteit Utrecht, 2015). Van Rijt, Verhoeven en Kok (2016) schatten de nieuwe aanwas op 140.000 tot 160.000 puppy's en Schmid (2018) komt op een schatting van 158.000 puppy's. Deze schattingen zijn gebaseerd op het aantal benodigde puppy's om de bestaande populatie in stand houden. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat honden een gemiddelde levensduur van tien jaar hebben. Schmid (2018) schat dat het aantal honden met stamboom is afgenomen van 40.255 in 2015 naar 34.518 in 2018.¹ Het aantal honden zonder stamboom – afkomstig van commerciële fokkers of gelegenheidsnestjes – zou zijn toegenomen van 120.714 in 2015 naar 123.915 in 2018, waarvan de meesten afkomstig zijn uit het buitenland. De Groot, Overgaauw en Virginia (n.b.) schatten dat minimaal 75.000 puppy's afkomstig zijn uit de (internationale) puppyhandel. Het is echter niet bekend waar deze schatting op is gebaseerd. Al met al is de exacte omvang van de internationale puppyhandel moeilijk te achterhalen, maar voornoemde schattingen laten zien dat het hoogstwaarschijnlijk om tienduizenden puppy's per jaar gaat die internationaal (en deels illegaal) worden verhandeld.

2.1.2 De illegale puppyhandel

In de internationale hondenhandel kan een illegale component bestaan omdat de sector niet transparant is. De toetreding van oostelijke staten aan de Europese Unie heeft ertoe geleid dat Oost-Europa de bakermat van de illegale puppyhandel is geworden (Van Uhm, 2010). Ten grondslag aan deze illegale puppyhandel ligt het

proces van productie, distributie en handel. Hierna bespreken we deze drie afzonderlijke fasen.

Productie

Hongarije en Slowakije worden aangewezen als de twee landen waar de meeste puppy's worden gefokt voor de hondenhandel in Europa. Daarnaast worden Tsjechië, Polen en Roemenië als productielanden genoemd (Four Paws International, 2015). Het fokken vindt voor een deel plaats in commerciële fokbedrijven, nader aangeduid als 'puppyfabrieken', waar de honden onder betreurenswaardige omstandigheden leven.² Zo leven zij in kleine kooien en blijven veel gezondheidsproblemen onbehandeld, terwijl er tegelijkertijd van iedere mogelijkheid gebruik wordt gemaakt om te fokken. Dit resulteert in honderden tot duizenden puppy's per jaar (Kenny, 2011; Van Uhm, 2010; McMillan, Duffy & Serpell, 2011). Deze honden worden daarnaast nooit vrijgelaten om te kunnen spelen, ze hebben geen speelgoed om zich te vermaken en er is geen sociale interactie met mensen. Door deze werkwijze houden de fokkers de productiekosten laag (Four Paws International, 2013) en kunnen zij hun winst maximaliseren (Kenny, 2011).

Distributie

Na het fokken van de honden is het zaak de honden te verkopen. Wanneer een transport gaat plaatsvinden, onderzoekt een dierenarts de puppy's om zodoende enkel de goed uitziende puppy's op transport te zetten. Deze puppy's worden gevaccineerd en krijgen een EU-paspoort en chip waar, zo zal later blijken, vaak iets aan mankeert. Vervolgens worden er tientallen puppy's in een vrachtwagen gezet, waarna zij onder onhygiënische omstandigheden met weinig of geen voedsel en water worden vervoerd naar het land van bestemming. Door deze omstandigheden tijdens het transport wordt er van tevoren een omzetverlies ingecalculeerd doordat een deel van de puppy's zal overlijden (Four Paws International, 2013; DogsTrust, 2017; De Groot, Overgaauw & Virginia, n.b.; Van Uhm, 2010).

Handel

Met de illegale puppyhandel wordt veel winst gemaakt. Zo kan de winst op een kleine hond wel €760 bedragen³ (De Groot, Overgaauw & Virginia, n.b.). De rol van het Internet is hierin steeds groter geworden. Zo wees een dagtelling van het aanbod van honden op Marktplaats in 2015, waarbij zowel is gekeken naar puppy's als (tweedehands)honden, uit dat er in totaal 13.206 honden werden aangeboden waarvan ruim driekwart puppy's (Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016).

Bij de puppyhandel zijn netwerken van groot belang. Het netwerk is erg flexibel, aangezien het zowel kan bestaan uit geregistreerde bedrijven als uit individuen die alles zelf regelen (Van Uhm, 2010; Sabo, 2018). Er is ook enige verwevenheid

tussen illegale puppyhandel en andere criminaliteitsvormen. Zo zijn er puppyhandelaren die zich schuldig maken aan heling, vermogensdelicten, geweldsdelicten en/of handel in verdovende middelen (Van Uhm, 2010).

Dierenartsen kunnen bewust of onbewust een belangrijke schakel vormen in het netwerk van illegale puppyhandelaren. Volgens Van Uhm (2010) handelt een klein aantal dierenartsen (naar schatting vijf à tien in Nederland) bewust als facilitator. Deze dierenartsen leveren (tegen extra betaling) vaccinatieboekjes aan handelaren en frauderen met onder andere de identificatiechips, leeftijd en inenting in het paspoort. Daardoor kunnen puppy's makkelijker verkocht worden (Van Uhm, 2010). Bij voornoemde bevinding moet in ogenschouw worden genomen dat deze dateert uit 2010 en het niet bekend is wat de situatie momenteel is.

2.2 Gezondheids- en gedragsproblemen

De zojuist beschreven omstandigheden tijdens de productie, distributie en handel zorgen ervoor dat de fysieke en mentale gezondheid van de puppy's in het geding kunnen komen. Onderzoek van McMillan, Duffy en Serpell (2011) wijst namelijk uit dat ruim een kwart van de honden uit de puppyfabrieken gezondheidsproblemen heeft. Daarnaast kunnen de omstandigheden in een puppyfabriek tot gedragsproblemen leiden. McMillan, Duffy en Serpell (2011) tonen aan dat acht op de tien honden last heeft van gedragsproblemen. Bij vijf van de acht honden betreft het kleine gedragsproblemen en bij de andere honden gaat het om gemiddelde tot serieuze gedragsproblemen. Hierbij valt te denken aan het urineren in huis en het vernielen van spullen wanneer de hond alleen is. Ook zijn deze honden minder goed trainbaar en hebben zij minder energie. De onderzoeken van zowel Wauthier et al. (2018) als Gray et al. (2016) laten zien dat honden die zijn grootgebracht in een puppyfabriek vaker ongewenst gedrag vertonen dan honden die elders zijn grootgebracht. In de literatuur is aandacht besteed aan de onderliggende factoren van deze gezondheids- en gedragsproblemen die we hierna uiteen zetten.

2.2.1 Moeder-pup relatie

De eerste twee weken in het leven van een puppy vormen een cruciale fase. In deze fase is het brein nog niet volgroeid en zijn de zintuigen nog niet volledig ontwikkeld, waardoor de puppy blind en doof is en het geheugen en de motoriek nog niet goed functioneren. Hierdoor zijn de puppy's sterk afhankelijk van hun moeder voor het krijgen van voeding en warmte. Vanaf de derde week ervaren de puppy's voor de eerste keer angstgevoelens wanneer zij voor een korte periode gescheiden zijn van de moeder. Wanneer deze periode te lang duurt, kunnen die angstgevoelens dusdanig heftig worden dat de puppy eraan overlijdt. Ook kan de puppy door een vroege scheiding met de moeder, wat vaak voor komt in de commerciële fokke-

rij, een gedragsstoornis ontwikkelen (Dietz, Arnold, Goerlich-Jansson & Vinke, 2018). Zo toont de studie van Pierantoni, Albertini en Pirrone (2011) aan dat puppy's die na 30 tot 40 dagen van hun moeder worden gescheiden op latere leeftijd meer gedragsproblemen hebben dan puppy's die pas na 60 dagen van hun moeder worden gescheiden. Deze puppy's reageren bijvoorbeeld sterker op geluid en zullen excessiever blaffen. Daarnaast komt het op regelmatige – of soms zelfs persistente – basis voor dat er sprake is van angstig gedrag, zelfs nadat de honden al jaren bij hun baasjes wonen (McMillan, Duffy & Serpell, 2011). Voor een puppy is een hechte band met de moeder dus van grote waarde. De moeder is een veilige basis voor de puppy, waardoor de puppy de omgeving eerder zal gaan verkennen wanneer zij in de buurt is en daardoor minder angstgevoelens zal ontwikkelen op de korte en lange termijn (Dietz et al., 2018).

2.2.2 Inadequate socialisatie

De socialisatie van puppy's vindt plaats in week vier tot en met twaalf na de geboorte. In deze periode worden de puppy's het meest beïnvloed door hun omgeving (McMillan et al., 2013). Het is dan van groot belang dat de puppy's blootgesteld worden aan zoveel mogelijk sociale (menselijke factoren) en non-sociale stimuli (omgevingsfactoren), waardoor het vermogen wordt ontwikkeld om zich aan te passen. Zodoende kan de puppy in de toekomst omgaan met nieuwe situaties en worden angstige reacties voorkomen (Dietz et al., 2018; Wauthier et al., 2018). Wanneer dit niet gebeurt kan het op de lange termijn zorgen voor gedragsproblemen (McMillan et al., 2013). Gedragsproblemen zijn de voornaamste reden dat honden worden geëuthanaseerd of naar een asiel worden gebracht (Dietz et al., 2018).

Met betrekking tot de sociale stimuli zijn er twee aspecten te onderscheiden: intraspecifieke socialisatie en interspecifieke socialisatie. Met intraspecifieke socialisatie worden de sociale relaties met moeder en nestgenoten bedoeld. Het is van belang dat de puppy's bij de moeder blijven tot het moment dat zij gespeend⁴ worden. Tot die tijd krijgen zij immers belangrijke informatie over sociaal gedrag. Een puppy gebruikt daarnaast zijn nestgenoten om mee te vechten, waarmee de puppy zijn agressie onder controle leert te krijgen. De interspecifieke socialisatie betreft de omgang met mensen. Dit dient op jonge leeftijd te gebeuren wanneer de puppy's tussen de vijf en acht weken oud zijn (Dietz et al., 2018). Door de omstandigheden waarin de puppy's in puppyfabrieken leven, worden zij echter onvoldoende op deze wijze gesocialiseerd (McMillan, Duffy & Serpell, 2011). Dit komt allereerst door de gezondheid van de moederhond. Een teef in een puppyfabriek wordt continu gebruikt om te fokken, tot het moment dat zij hier niet meer toe in staat is. Deze intensiteit van fokken is van invloed op haar gezondheid en immuunsysteem. Doordat de kwaliteit van de moederlijke zorg gaandeweg alleen maar min-

der wordt zullen de puppy's minder snel fysieke en sociale verbintenissen aangaan, minder positieve interesse in mensen hebben en minder gedragingen overnemen van de moeder (Wauthier et al., 2018). Daarnaast zijn de omgevingsstimuli in een puppyfabriek zeer beperkt en komt contact met mensen nauwelijks voor. Hierdoor hechten de honden zich enkel aan hun directe omgeving. Wanneer zij vervolgens niet meer in een puppyfabriek leven, reageren zij angstig op zowel mensen als nieuwe omgevingen. Tevens vertonen ze vaker obsessief of stereotiep gedrag, zijn ze minder goed trainbaar en hebben ze een grotere kans op fysieke gezondheidsproblemen (McMillan, Duffy & Serpell, 2011; Oxley & Shepherd, 2012; Wauthier et al., 2018). Tot slot draagt de timing van het verkopen en transporteren van de puppy's bij aan een slechte socialisatie. Het transporteren gebeurt namelijk vaak al op het moment dat de puppy's acht weken of jonger zijn. Dat betekent dat zij worden vervoerd in de periode die het belangrijkste is voor hun ontwikkeling. Een lang transport kan hoge *stress levels* bij de puppy's veroorzaken, waardoor zij op langere termijn gedragsproblemen kunnen ontwikkelen (Wauthier et al., 2018).

2.2.3 Problemen voor mens en omgeving

De aanwezigheid van puppyfabrieken kan problemen teweegbrengen voor de volksgezondheid (Towsey, 2010). Doordat er in een puppyfabriek veel honden in een kleine ruimte zitten, is de kans op overdracht van ziekten groot. Ziekten die kunnen worden overgedragen op mensen worden zoönotische ziekten genoemd (Towsey, 2010). Via een beet, krab of lik van een geïnfecteerd dier kunnen mensen besmet raken.⁵ Een voorbeeld van een zoönotische ziekte is rabiës, ook wel hondsdolheid genoemd. Hondsdolheid is een dodelijke infectieziekte die wordt veroorzaakt door een virus. Jaarlijks overlijden wereldwijd 59.000 mensen aan hondsdolheid (World Animal Protection, 2018). De reden dat het rabiësvirus een gevaar vormt voor de volksgezondheid is de lange incubatietijd van vier tot acht weken na infectie. Hierdoor lijkt het dat de puppy's in goede gezondheid een land binnenkomen, terwijl zij na een bepaald aantal weken ziek kunnen worden en het rabiësvirus kunnen verspreiden (McQuiston et al., 2008). Om dit te voorkomen, mogen honden pas vanaf vijftien weken oud Nederland binnenkomen. Hiermee kan immers een vaccinatie tegen rabiës worden gegarandeerd bij zowel de import als export van dieren (Tweede Kamer, 2015a). In de meeste geïndustrialiseerde landen - waaronder Nederland - komt het virus niet voor, maar het importeren van niet goed gevaccineerde buitenlandse honden vormt daarvoor wel een risicofactor (McQuiston et al., 2008; Rota Nodari et al., 2017). In de box hierna staan nog andere bij honden voorkomende ziekten weergegeven.

Voorbeelden van ziekten bij honden

Leishmania is een ziekte die door zandvliegjes wordt overgebracht en alleen (nog) maar rondom de Middellandse Zee en zuidelijker voorkomt.

Brucellose is een ernstige bacteriële infectie. Omdat de bacterie, ook na behandeling, langdurig in het lichaam blijft en opnieuw problemen kan geven of anderen kan besmetten is het een aangifteplichtige ziekte. De bacterie komt in verschillende Europese landen voor. In Nederland werden in 2017 meerdere honden uit Roemenië en Bulgarije geïmporteerd die deze bacterie bij zich droegen.

Parvo is een zeer besmettelijke infectie bij de hond die wordt veroorzaakt door het *canine parvo virus* (CPV-2) wat in 1978 voor het eerst werd ontdekt en binnen 1-2 jaar over de hele wereld verspreid raakte. De ziekte verspreidt zich direct of indirect van hond op hond. Met name puppy's die nog niet gevaccineerd zijn of die onvoldoende moedermelk hebben gehad zijn hier gevoelig voor.

Leptospirose (ook wel de *ziekte van Weil* genoemd) is een ziekte die met name bij honden voorkomt, maar ook mensen en andere dieren kan besmetten. Het is een bacteriële infectie en besmetting vindt plaats via de huid en slijmvliezen. Dit kan gebeuren door contact te hebben met een besmette hond, via aarde besmet met leptospiren of via water.

Para influenza is de virale component van de kennelhoest. Voor deze ziekte bestaat een apart vaccin in de vorm van een injectie, maar er is ook een combinatie met Bordetella (dat is de bacteriële component van de kennelhoest) in de vorm van een neusdruppel enting.

Bron: Spain Meets Holland (n.b.)⁶ en DierenDokters (n.b.)⁷

Ten behoeve van de volksgezondheid en de gezondheid van honden is het van belang dat alle honden in Nederland goed en tijdig gevaccineerd zijn. Het percentage niet goed gevaccineerde honden in Nederland is onbekend. Onderzoek van Rota Nodari et al. (2017) biedt inzicht in cijfers in Noorwegen en Italië. Daaruit blijkt dat ruim de helft van de honden in Noorwegen die afkomstig zijn uit Roemenië en Hongarije niet goed gevaccineerd is. Daarnaast zijn vier van de tien honden die de grens oversteken naar Italië niet goed gevaccineerd. Het percentage niet goed gevaccineerde buitenlandse honden ligt in Italië hoger dan het percentage niet goed gevaccineerde binnenlandse honden (Rota Nodari et al., 2017). Rota Nodari et al. (2017) stellen dat het ook voorkomt dat puppy's te vroeg gevaccineerd worden (voor twaalf weken) waardoor zij minder goed reageren op het vaccin.

Net zoals de honden die uit het buitenland komen, kunnen de in Nederland gefokte puppy's last hebben van gezondheids- en socialisatieproblemen. Er wordt hiervoor een drietal oorzaken onderscheiden. Allereerst komt het voor dat fokkers,

ondanks dat zij er weet van hebben, gebruik maken van honden met erfelijke gebreken. Het uiterlijk van de hond wordt dan door de fokker belangrijker gevonden dan de eventuele gebreken. Ten tweede is er sprake van type-overdrijving. De hieruit voortkomende afwijkingen – zoals uitpuilende ogen en kortsnuitige honden – ontstaan doordat er wordt geselecteerd op één of meerdere uiterlijke kenmerken van het dier, terwijl de organen en orgaansystemen zich daar onvoldoende aan kunnen aanpassen. Tot slot is er veelal sprake van vitaliteitsverlies, voortkomend uit het toenemende inteelniveau. Hierdoor functioneren de fysiologische systemen van het dier minder goed, waardoor de gemiddelde levensduur van deze honden korter is (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2006; Raad van Beheer, 2018).

2.3 De aanpak

In de afgelopen jaren is er veel beleid ontwikkeld om de gezondheids- en gedragsproblemen onder honden uit binnen- en buitenland tegen te gaan. Hierna zetten we allereerst dit beleid uiteen aan de hand van de Europese en nationale wet- en regelgeving met betrekking tot de puppyhandel. Daarna gaan we in op de strafbeoordelingen indien men zich niet houdt aan deze wet- en regelgeving.

Europees dierenpaspoort

Op grond van Europese wet- en regelgeving is het verplicht om bij grensoverschrijdend verkeer honden te chippen, te vaccineren en te voorzien van een paspoort. Als een dier Nederland (of de lidstaat van geboorte) niet verlaat, is er – ingevolge de Europese regels – geen paspoort, chip of vaccinatie vereist.⁸ Per 29 december 2014 is er een aanscherping van de regels met betrekking tot het paspoort in werking getreden (Europese verordening 576/2013). Deze houdt in dat er strengere eisen worden gesteld aan de inhoud en afgifte van de paspoorten om zo het dierenpaspoort minder fraudegevoelig te maken.

Besluit houders van dieren

Per 1 juli 2014 is het ‘Besluit houders van dieren’ in werking getreden. Hierin worden onder andere regels gesteld aan het fokken van gezelschapsdieren. In artikel 3.4 staat dat de fokker binnen zijn of haar mogelijkheden moet voorkomen dat de gezondheid en het welzijn van de honden wordt benadeeld en ernstige gedragsafwijkingen worden doorgegeven aan – of kunnen ontstaan bij – puppy’s door de wijze waarop de honden worden gefokt (Tweede Kamer, 2015a; Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016).

Regeling Identificatie en Registratie van dieren

Per 1 april 2013 is Identificatie en Registratie (I&R) verplicht voor puppy's die op of na 1 april 2013 zijn geboren. Het doel hiervan is het traceren van honden om zo de illegale hondenhandel tegen te gaan en daarmee ook het welzijn van de honden te verbeteren. De fokker is verplicht puppy's te laten chippen voordat zij zeven weken oud zijn. Daarnaast dient de fokker de puppy voordat deze acht weken oud is, op zijn of haar naam te registreren via een aangewezen databank. Hierna kunnen de puppy's naar een nieuwe houder. Voor puppy's uit het buitenland geldt dat deze bij import gechipt moeten zijn en de houder de puppy binnen twee weken moet registreren. Hierdoor zijn op termijn alle honden geregistreerd. In de databank I&R Hond worden niet alleen de gegevens van de hond bijgehouden, maar ook die van de houder, de fokker, de persoon (dierenarts of beroepsmatig chipper) die de hond gechipt heeft en eventuele (tussen)handelaren. Op deze manier kunnen misstanden herleid worden tot individuen (NDG, n.b.; Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016).

Stand van zaken in 2017

Eind 2014 is het projectplan 'Fairfok' aangeboden aan toenmalig staatssecretaris Dijkema. Dit is een project dat met name gericht is op het voorkomen van erfelijke afwijkingen bij honden. De ambitie was om in 2018 de hondenfokkerij een diervriendelijke en verantwoorde sector te laten zijn, waaruit enkel nog gezonde en sociale honden voort zouden komen. Uit een voortgangsrapportage uit 2017 blijken hierin stappen te zijn gezet. Zo heeft er in de maatschappij en bij fokkers en rasverenigingen een verandering in het gedachtegoed plaatsgevonden, namelijk dat de gezondheid en het welzijn van honden het meest belangrijk zijn. Toch zijn er nog altijd mensen die te impulsief een hond aanschaffen en niet kritisch genoeg zijn omtrent het fokken van gezonde en sociale honden. Hierdoor blijft het economisch gewin groot, terwijl de pakkans nog als klein wordt ervaren en de vraag naar goedkope en snel te verkrijgen puppy's aanhoudt. Dit maakt dat de hondenfokkerij en -handel aantrekkelijk blijft (Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016; Raad van Beheer, 2018). Voormalig staatssecretaris van Economische Zaken Van Dam stelt in 2017 dat iedere schakel in de keten (van potentiële kopers, dierenartsen tot handelaren) zijn verantwoordelijkheid moet nemen door zich te laten voorlichten voorafgaand aan de aanschaf van een hond, misstanden te melden en zich te houden aan de regels. Hij geeft aan dat hij nog altijd geluiden en signalen binnenkrijgt over puppy's die te jong worden vervoerd, verzwakt zijn na slechte transportomstandigheden en overlijden door ziektes die voorkomen hadden kunnen worden indien de regels goed zouden worden nageleefd. Dit heeft de staatssecretaris doen besluiten een drietal wijzigingen door te voeren in het beleid met betrekking tot de hondenhandel (Tweede Kamer, 2017).

Het verbeteren van het I&R-systeem

De eerste wijziging is het verbeteren van het I&R-systeem. De cijfers die voortkomen uit de I&R-databank zouden onvoldoende betrouwbaar zijn. Het gevolg hiervan is dat er geen goed zicht is op de omvang van de problematiek en het systeem niet voldoende benut kan worden voor het opsporen van overtredingen. Dit dient onder andere opgelost te worden door de chipper uit de anonimiteit te halen. Enkel dierenartsen, de Raad van Beheer en chippers die bij de overheid bekend zijn en in een openbaar register staan, mogen voortaan chippen. Indien zij frauduleuze handelingen uitvoeren, kunnen zij op basis van de nieuwe regelgeving uit het register worden verwijderd. Voorheen was er door gebrekkige registratie en een gebrek aan identiteitscontroles geen goed zicht op wie die frauduleuze chippers waren. Het probleem dient tevens opgelost te worden door de dierenarts en chipper verantwoordelijk te maken voor de registratie van het chippen van puppy's. Hiermee wordt geborgd dat er informatie is over de identificatie en deze gekoppeld kan worden aan de geboorteregistratie. Een derde mogelijkheid is het ontwikkelen van een meer sluitend systeem van dierchips met de Nederlandse landencode 528. Hiermee wordt getracht te voorkomen dat chips nog vrij verhandelbaar zijn en in het buitenland worden gebruikt om honden te chippen. Daarnaast is een 528-chip altijd herleidbaar tot de dierenarts of chipper die de chip geleverd heeft gekregen (Tweede Kamer, 2017).

Een verplichting van het EU-paspoort voor Nederlandse honden

Zoals reeds beschreven, is het voor geïmporteerde honden verplicht om een EU-paspoort te hebben. De tweede wijziging houdt in dat deze verplichting ook gaat gelden voor in Nederland geboren puppy's ongeacht of zij de grens nog overgaan (Tweede Kamer, 2017). Bij de eerste overdracht van fokker naar houder zal de puppy geregistreerd, gechipt en voorzien moeten zijn van een paspoort. In dat paspoort staan de gegevens van de dierenarts vermeld, evenals de gegevens van de vorige eigenaren en de eventuele medische geschiedenis. Bovendien moet worden vermeld of de hond uit het buitenland afkomstig is, omdat dit van belang kan zijn voor de controle door de dierenarts. Al met al kan de nieuwe houder hiermee direct de hele geschiedenis van de hond inzien (Tweede Kamer, 2017).

De witte lijst van handelaren

De derde wijziging betreft de ontwikkeling van een zogenaamde 'witte lijst' van handelaren. Enkel de handelaren die op deze lijst staan, mogen honden verhandelen. Terwijl in Nederland wordt overwogen om een witte lijst te ontwikkelen, hanteren ze in België al een soortgelijk beleid sinds 2007. België kent een wetgeving met erkenningsvoorwaarden voor exporteurs die honden op de Belgische markt willen verhandelen. De erkenningsvoorwaarden hebben betrekking op alle inrich-

tingen waar dieren worden gehouden met het oog op verhandeling. Dat betreft fokkerijen (in België spreekt men over kwekerijen), handelszaken, asielen en pensions. Aan de aanvraag voor een erkenning zijn kosten verbonden en de aanvrager dient diverse documentatie te overleggen. De inspectiedienst dierenwelzijn verricht een controlebezoek aan de inrichting waarna al dan geen erkenning wordt toegekend. Gecontroleerd wordt of de inrichting voldoet aan onder andere de eisen voor de huisvesting, verzorging en verhandeling. In het koninklijk besluit is opgenomen dat een erkenning geldig is voor een periode van maximaal tien jaar en uitsluitend op de in de erkenning vermelde activiteit, diersoorten en maximale capaciteit op een bepaald adres. Indien een inrichting niet langer voldoet aan de voorwaarden kan de erkenning worden ingetrokken.⁹

Koninklijk besluit van 27 april 2007 in België

Indien een buitenlandse exporteur erkenningsvoorwaarden wil bemachtigen, dient deze exporteur te voldoen aan een aantal criteria. Zo dient een pup op te groeien in omstandigheden met bepaalde minimale welzijnseisen qua huisvesting en socialisatie. Ook mag een teef slechts een bepaald aantal nesten krijgen. Als de autoriteiten van het land van herkomst verklaren dat aan deze criteria is voldaan mag een pup worden ingevoerd, om vervolgens verhandeld te worden op de Belgische markt (Belgisch Staatsblad, 2007).

Het werken met erkenningsvoorwaarden beperkt de vrije internationale handel. Om die reden is er voldoende onderbouwing en rechtvaardiging van een dergelijk beleid vereist. De reden van de totstandkoming van de Belgische erkenningsvoorwaarden was het hogere sterftecijfer onder ingevoerde honden in vergelijking met Belgische honden (Tweede Kamer, 2017). Interne documentatie van de Belgische overheid biedt daar nader inzicht in.¹⁰ In 2006, het jaar voordat de erkenningsvoorwaarden van kracht waren, is het sterftepercentage van in België geïmporteerde puppy's 7,1 procent. Het sterftepercentage onder Belgische puppy's is in datzelfde jaar 2,2 procent. Het relatief hoge sterftepercentage onder buitenlandse puppy's is toe te schrijven aan de import van puppy's uit Oost-Europa en dan voornamelijk Polen (10,5%), Slowakije (8,7%), Tsjechoë (8,1%) en Hongarije (7,5%).

In 2017, tien jaar na de invoering van de erkenningsvoorwaarden, is er door de Vlaamse overheid een nieuwe berekening van de sterftepercentages gemaakt. Informatie van de dienst Dierenwelzijn van de Vlaamse overheid wijst uit dat het sterftepercentage onder geïmporteerde puppy's in 2016 nog steeds hoger ligt dan het sterftepercentage onder Belgische puppy's, maar dat er wel verbetering heeft opgetreden. Het sterftepercentage in 2016 bedraagt namelijk nog 3,9 procent onder geïmporteerde puppy's en 1,0 procent onder Belgische puppy's. Dat betekent dus

een vermindering van het sterftepercentage bij zowel de geïmporteerde als bij de Belgische puppy's. Ook hier geldt dat het sterftepercentage het hoogst is onder de puppy's uit Oost-Europa. Volgens de verkregen informatie van de Vlaamse overheid vormt Polen in 2016 geen belangrijk exportland meer en is het hogere sterftepercentage toe te schrijven aan het overlijden van geïmporteerde puppy's uit Slowakije (4,6%) en Tsjechië (4,1%).¹¹

Werelddierendag 2018

In 2018 kwam minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit met een vervolg op de hiervoor beschreven Nederlandse maatregelen. Op Werelddierendag (4 oktober 2018) maakte zij bekend dat het koppelen van een paspoort aan het registratiesysteem administratief gezien moeilijker blijkt te zijn dan van tevoren gedacht. De bestaande databanken waarin de gegevens over honden en hun baasjes worden bijgehouden kunnen namelijk niet voldoende op elkaar worden afgestemd. Hierdoor wordt besloten het hondenpaspoort voor elke nieuwe hond in Nederland vanaf 1 januari 2020 verplicht te stellen. Op deze manier moet het voor houders makkelijker worden om na te gaan wat de achtergrond van een hond is en of er sluimerende gezondheidsproblemen zijn. Daarnaast heeft minister Schouten nog een aantal maatregelen doorgevoerd die er voor moeten zorgen dat het dierenwelzijn wordt verhoogd. Zo kunnen mensen, veroordeeld voor dierenmishandeling, een zelfstandig houdverbod voor de duur van tien jaar opgelegd krijgen. Daarnaast is het via de wet straks mogelijk om een dubieuze hondenfokkerij meteen stil te leggen en kunnen eigenaren van verwaarloosde of mishandelde dieren een educatieve maatregel opgelegd krijgen (Tweede Kamer, 2018). Met het oog op het helpen van de consument bij het maken van een verantwoorde keuze bij de aanschaf van een hond oriënteert de minister van LNV zich op het initiatief van de Dierenbescherming om een keurmerk voor bonafide dierenfokkers te creëren. Door dit keurmerk weten consumenten dat zij een puppy kopen waarvan de fokker zich aan bepaalde waarborgen houdt, waardoor consumenten de zekerheid hebben dat zij niet bijdragen aan de misstanden in de puppyhandel.¹² In dezelfde lijn ligt de overweging tot het ontwikkelen van een 'witte lijst' voor fokkers.

2.3.1 Strafbepalingen

Indien de veterinaire voorschriften niet worden nageleefd kan er op grond van de Wet op de Economische Delicten een maximale gevangenisstraf van ten hoogste vier jaar, een taakstraf of geldboete van de vijfde categorie opgelegd worden. Daarnaast kan een onderneming, als bijkomende straf, worden stilgelegd. Bij een situatie waarin er sprake is van een herstelbare overtreding, zoals bij vaccineren, kan via het bestuursrecht het herstel worden afgedwongen. Hier betreft het een dwangsom of een last onder bestuursdwang. Valsheid in geschrifte kan worden bestraft

met een maximale gevangenisstraf van maximaal zes jaren of een geldboete van de vijfde categorie. Bij een overtreding van de transportregels kan zowel strafrechtelijk als bestuursrechtelijk opgetreden worden. Wanneer er sprake is van dierenmis-handeling of dierenverwaarlozing is de maximale straf drie jaar gevangenisstraf of een geldboete van de vierde categorie. Wanneer blijkt dat Nederlandse dierenartsen betrokken zijn bij de illegale hondenhandel kunnen zij strafrechtelijk, dan wel tuchtrechtelijk worden vervolgd waarbij de dierenarts wordt voorgeleid bij het veterinair tuchtcollege (VTC). Dierenartsen kunnen dan afhankelijk van de ernst van de zaak een waarschuwing, berisping, boete, schorsing of ontzetting uit het beroep krijgen. Als het buitenlandse dierenartsen betreft, worden de autoriteiten van des-betreffende landen op de hoogte gesteld (Tweede Kamer, 2015b).

2.4 De betrokken partijen bij de aanpak

Bij de opsporing, het toezicht en de handhaving van dierenwelzijn zijn de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en de Nationale Politie betrokken. Deze partijen spannen zich samen in om illegale hondenhandel aan te pakken. Misstanden in de hondenhandel worden door voornoemde instanties na controle geconstateerd en in verschillende systemen geregistreerd. De politie, LID en NVWA voeren in samenwerking met elkaar onder andere controles uit bij hondenhandelaren en kunnen daarbij misstanden of onregelmatigheden aantreffen. Daarnaast kunnen er bij deze partijen via andere wegen signalen van misstanden of onregelmatigheden ten aanzien van honden binnenkomen, zoals via meldingen van burgers. De politie draagt via het meldnummer 144 de eerstelijns functie bij meldingen over dieren en verzorgt waar nodig de strafrechtelijke afhandeling van een situatie. Voor bestuursrechtelijk optreden en expertise kan de politie samenwerken met de LID of NVWA (Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016; Van Leiden et al., 2016).

LID

De LID is sinds 1986 onderdeel van de Dierenbescherming. Bij de LID zijn 17 districtsinspecteurs werkzaam in de buitendienst. Zij zijn allen buitengewoon opsporingsambtenaar en toezichthouder en verrichten handhavingstaken in het kader van strafrechtelijke en bestuursrechtelijke onderzoeken. De districtsinspecteurs zien erop toe dat de regelgeving rondom dierenwelzijn wordt nageleefd. Daarbij werken zij samen met de dierenpolitie, maar treden zij ook zelfstandig op. Ten aanzien van hondenhandel is met name relevant dat de LID (samen met de NVWA) een toezichthoudende taak heeft op de artikelen in het 'Besluit houders van dieren' die betrekking hebben op het bedrijfsmatig fokken en verhandelen van honden (Reijgwart & Top, 2018). Uit het jaarverslag van 2017 blijkt dat de LID in dat jaar

bijna 9.000 inspecties heeft verricht en bijna 1.500 (voornamelijk bestuursrechtelijke) maatregelen heeft getroffen. In dat jaar heeft de LID bovendien extra inzet geleverd op grote strafrechtonderzoeken naar onder andere hondenhandelaren. De LID registreert de handhavingsacties van de inspecteurs. De laatste bekende cijfers van de LID (uit 2017) leren dat ruim een derde van de dossiers (41%) betrekking heeft op honden (Reijgwart & Top, 2018).

Campagne puppyhandel

Eind 2016 heeft de Dierenbescherming campagne gevoerd tegen de illegale puppyhandel. De inzet was een slimme aanvulling op de wet- en regelgeving, zoals dat ook in België en Frankrijk het geval is. Met de campagne zijn ruim 70.000 handtekeningen verzameld. De campagne heeft veel media-aandacht gekregen, waardoor de boodschap van de Dierenbescherming en checklists met tips voor de aankoop van een hond goed zijn verspreid.¹³

NVWA

In samenwerking met de LID en de politie richt de NVWA zich op controle en toezicht op de regelgeving omtrent welzijn, identificatie en registratie en veterinaire voorschriften voor gezelschapsdieren. De NVWA richt zich daarbij vooral op de bedrijfsmatige handel en fokkerij. De inspecteurs controleren of fokkers en handelaren zich houden aan de regels. Zij houden controles aan de grens en voeren controles uit met mobiele teams. Bij de NVWA worden meldingen van aangifteplichtige ziekten, de in- en uitstromen van dieren en de inspecties die hier op plaatsvinden, geregistreerd in TRACES (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, n.b. b.).

TRACES

Op basis van Europese regelgeving dienen honden voordat zij geïmporteerd worden, aangemeld te zijn in het Trade Control and Expert System (TRACES). Daarnaast dient het dier gechipt te zijn, te zijn voorzien van een geldige rabiësvaccinatie en een gezondheidscertificaat en een Europees paspoort te hebben. De verantwoordelijkheid voor het voldoen aan deze regelgeving ligt bij de houders van de dieren; voldoet een houder hier niet aan en voert hij evengoed honden in Nederland in, dan is er sprake van illegale import. Toepassingen van TRACES zijn: het traceerbaar maken van zendingen dieren en dierlijke producten, het melden van de verzending binnen de EU of de doorvoer over het grondgebied van de EU en het uitwisselen van informatie hierover, het elektronisch aanmaken van gezondheidscertificaten voor de intracommunautaire handel, het ondersteunen van de veterinaire bevoegde autoriteiten bij het nemen van beslissingen en maatregelen, en het geven van statistische informatie gebruik makende van de data in het systeem (NVWA, n.b. a).

Nationale Politie

Eind 2011 is de dierenpolitie ingevoerd en is het centrale Meldpunt 144 'Red een dier' voor het publiek opengesteld. Dit betekent een intensivering van de bestaande politietaak ten aanzien van dieren en daarmee is de Nationale Politie een belangrijke speler geworden op het gebied van het opsporen van en optreden tegen dierenmishandeling, -verwaarlozing en ander dierenleed. Illegale puppyhandel is daar een onderdeel van (Van Leiden et al., 2017).

RVO.nl

RVO.nl is de beheerder van de centrale databank I&R. In Nederland bestaat de centrale I&R databank voor honden nu vijf jaar. De databank raakt steeds beter gevuld en toezichthouders gebruiken het als ondersteuning bij het opvolgen van de meldingen. Op basis van de data in het systeem kan een analyse worden gemaakt van welke puppy's bij welke houders horen en eventueel ook wie de vorige houder was en waar de puppy's geboren zijn. Dat laatste is nog niet optimaal in het systeem opgenomen omdat blijkt dat een aantal fokkers de geboortemelding aan de tweede houder overlaten en dan zelf buiten beeld blijven. Naarmate de tijd verstrijkt zal bovenstaande informatie van steeds meer honden in Nederland bekend zijn. Dat maakt het steeds beter mogelijk vermoedelijke misstanden te traceren om daar vervolgens tegen op te kunnen treden. Structurele analyses zijn nog nauwelijks uitgevoerd op de data (Van Rijt, Verhoeven & Kok, 2016).

Samenwerking tegen illegale puppyhandel

12 december 2016 - De politie heeft in samenwerking met de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) in een loods in Holwerd een 20-jarige inwoner uit Drachten aangehouden. In de loods waarvan hij een gedeelte had gehuurd, bood de man via Marktplaats puppy's te koop aan. Na aanschaf van de puppy's kwamen kopers onder andere tot de ontdekking dat de bij de puppy's horende eigendomsdocumenten vals waren. De verdachte is na zijn aanhouding in verzekering gesteld. Tevens bleek uit onderzoek dat een groot deel van deze puppy's uit Oost-Europa komen en onder slechte omstandigheden worden gefokt. Zo worden ze vaak niet ingeënt en sterven ze korte tijd later aan parvo. Meerdere door de verdachte verkochte puppy's sterven kort na de verkoop. De politie heeft 10 aangiften van foute puppyhandel opgenomen waarvan deze man wordt verdacht. Ook kwamen er meerdere meldingen binnen via het landelijke nummer 144 over de verdachte verkoop van de man. In totaal werden er negen puppy's en zestien volwassen honden aangetroffen en in beslag genomen. De dieren zijn overgebracht naar een opvangadres. Verder werden er op locatie dode puppy's aangetroffen in de vriezer (Van den Eertwegh & Top, 2017).

2.5 Resumé

Gebaseerd op de meest recente schatting is een jaarlijkse aanwas van zo'n 150.000 puppy's nodig om de bestaande hondenpopulatie in Nederland in stand te houden. In Nederland is de vraag naar puppy's groter dan het aanbod waardoor veel puppy's afkomstig zijn uit het buitenland. Volgens schattingen gaat het om enkele tienduizenden puppy's per jaar, maar het exacte aantal is onbekend. De puppy's zijn voor een belangrijk deel afkomstig uit Oost-Europa waar zij in zogenaamde puppy-fabrieken onder betreuenswaardige omstandigheden worden gefokt en opgroeien. Aan gezondheid en socialisatie wordt in die situatie weinig aandacht besteed. Door deze werkwijze houden de fokkers de productiekosten laag en kunnen zij hun winst maximaliseren. Tijdens het transport naar Nederland zijn de leefomstandigheden niet veel beter.

Het traject van fokken, transporteren en verhandelen, kan een weerslag hebben op de gezondheid en socialisatie van de puppy's. In week vier tot en met twaalf na de geboorte is het van groot belang dat puppy's worden blootgesteld aan zoveel mogelijk sociale en non-sociale stimuli. Hierdoor ontwikkelen zij namelijk het vermogen om zich in de toekomst aan te passen aan nieuwe situaties, wat angstige reacties kan voorkomen. Door de erbarmelijke omstandigheden in een puppy-fabriek en tijdens het transport kunnen de fysieke en mentale gezondheid van puppy's in het geding komen en daarnaast kunnen deze omstandigheden tot gedragsproblemen leiden. Deze problemen doen zich echter niet enkel voor bij geïmporteerde puppy's, aangezien een gedeelte van de in Nederland gefokte puppy's hier ook last van heeft. Hiervoor wordt een drietal oorzaken onderscheiden: (1) fokkers maken, ondanks dat zij er weet van hebben, gebruik van honden met erfelijke gebreken, (2) er is sprake van type-overdrijving en (3) er is veelal sprake van vitaliteitsverlies, voortkomend uit het toenemende inteelniveau.

In de afgelopen jaren is er beleid gevoerd om problemen onder honden uit binnen- en buitenland tegen te gaan. Recente ontwikkelingen in het beleid tegen misstanden in de hondenhandel zijn het verplicht stellen van het hondenpaspoort voor ook Nederlandse puppy's (vanaf 2020) en het ontwikkelen van een keurmerk voor bonafide dierenfokkers. België heeft sinds 2007 ervaring met het werken met erkenningsvoorwaarden voor inrichtingen die honden in en naar België verhandelen. De grondslag voor het beleid werd gevormd door het relatief hoge sterftepercentage onder geïmporteerde puppy's in vergelijking met Belgische puppy's. Tien jaar na invoering van de erkenningsvoorwaarden blijkt er sprake te zijn van een afname van het sterftepercentage onder zowel buitenlandse als Belgische puppy's.

Bij de opsporing en handhaving in relatie tot dierenwelzijn zijn in Nederland de NVWA, de LID en de Nationale Politie betrokken. Zij spannen zich samen in om onder andere de illegale hondenhandel aan te pakken.

Eindnoten

1. Een puppy met stamboom is een rashond waarvan met zekerheid vastgesteld kan worden wie de vader en moeder zijn. Deze rashonden voldoen aan een rasstandaard met bijbehorende kenmerken (Schmid, 2018).
2. In de Engelstalige literatuur wordt gesproken van ‘commercial breeding establishments’, ‘puppy mills’ en ‘puppyfarms’.
3. De kostprijs bedraagt €190 en de transportkosten €50, terwijl de puppy voor €1000 wordt verkocht.
4. Het moment waarop de puppy overgaat op vast voedsel.
5. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (n.b.). Te raadplegen via <https://www.rivm.nl/Onderwerpen/R/Rabies>.
6. <http://www.stichtingspainmeets holland.nl/ziekten-en-ongemakken-bij-een-hond/>
7. <https://www.dierendokters.com/honden/ziekten/>
8. <https://ndg.nl/samenvatting-nieuwe-eu-dierenpaspoort-en-import-eisen-hond-per-29-12-2014/>
9. Koninklijk besluit van 27 april 2007, te raadplegen via <https://www.lne.be/sites/default/files/atoms/files/Ko-kenningsvoorwaarden20van%2027%20april%202007%20houdende%20erkenningsvoorwaarden.pdf>
10. Het betreft een document dat in 2009 door de Belgische overheid is opgesteld ten behoeve van de Europese Commissie getiteld ‘Données statistiques relatives à la mortalité des jeunes chiens entre 2004 et 2009’. De bron voor de data in het document is de Association Belge pour l’Identification et l’Enregistrement Canins (ABIEC).
11. De data over 2016 zijn in 2017 vastgelegd in een intern document van de Vlaamse overheid getiteld ‘Traces en DogID 2016. Een eerste analyse van de ingevoerde en in Traces geregistreerde honden en vergelijking met de registraties in DogID’.
12. Minister: ‘Vreselijke omstandigheden bij hondenfokkerij raken mij echt’, 4 oktober 2018. Te raadplegen via <https://www.ad.nl/politiek/minister-vreselijke-omstandigheden-bij-hondenfokker-raken-mij-echt~a3f7303a/>
13. <https://www.dierenbescherming.nl/>

3 Kennis uit systemen

In Nederland zijn verschillende instanties betrokken bij de aanpak van misstanden in de hondenhandel. Deze instanties houden registraties bij omtrent hetgeen zij aantreffen bij de uitvoering van hun taken. Deze registraties geven een indicatie van aantallen, import en constatering van problemen aangaande hondenhandel. In dit hoofdstuk beschrijven we de bevindingen uit de analyses van gegevens over puppy's uit relevante datasystemen. Omdat er meer databanken voor de registratie van honden bestaan dan onderzocht, omvatten de data een deel van alle bestaande registraties omtrent honden en hondenhandel. Allereerst (§3.1) worden de resultaten gepresenteerd van een analyse van de data uit het registratiesysteem TRACES en inspecties die door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) worden uitgevoerd. Daarna (§3.2) volgen de resultaten van de analyse van het datasysteem I&R Hond van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). Vervolgens (§3.3) gaan we in op de bevindingen uit de analyse van de data die de Landelijke Inspectiedienst Dierenwelzijn (LID) genereert en ten slotte (§3.4) beschrijven we wat bekend is uit de data omtrent dierenwelzijn uit de Basisvoorziening Handhaving (BVH) van de Nationale Politie. Omdat deze instanties samenwerken, kan het voorkomen dat geregistreerde data overlappen. Het hoofdstuk eindigt met een resumé (§3.5).

3.1 NVWA

De NVWA richt zich op de internationale hondenhandel en registreert de import van honden in Nederland en de inspecties die zij verrichten. Van de NVWA is een databestand ontvangen met betrekking tot geïmporteerde honden in de periode van 2015 tot en met medio 2018. De data bevatten informatie over het aantal zendingen, het absolute aantal honden, de leeftijd van de honden bij import en het land het land van herkomst. Daarnaast is een databestand ontvangen waarin de uitgevoerde en afgeronde inspecties op het gebied van welzijn, handel en fokkerij met betrek-

king tot honden staan geregistreerd over de periode 2015 tot en met medio 2018. Hierna beschrijven we de data over de import, de herkomstlanden, de omvang van de zendingen en de resultaten van de inspecties. De data geven enkel de zichtbare import van puppy's weer wat niet hoeft te stroken met de werkelijke import.

3.1.1 Geregisteerde import

Over de analyseperiode zijn in totaal 35.689 geïmporteerde honden geregistreerd. Een derde deel van de geregisteerde import (12.584; 35%) betreft honden van 1 jaar of ouder. Twee derde deel van de geregisteerde import (23.105; 65%) betreft puppy's tot 1 jaar. De data-analyse richt zich op de import van puppy's (tot 1 jaar).¹ In tabel 3.1 is te zien dat de geregisteerde import van het aantal puppy's over de afgelopen jaren een gelijkmatig verloop in aantallen kent. Gemiddeld registreert de NVWA jaarlijks rond de 6.500 geïmporteerde puppy's (tot 1 jaar). De puppy's worden meestal met meerdere aantallen tegelijk in een zending Nederland ingevoerd, gemiddeld met 4,8 puppy's tegelijk. Over de jaren heen is de omvang van het aantal puppy's per zending geleidelijk afgenomen van 6,4 puppy's in 2015 naar vier puppy's in de eerste helft van 2018.

Tabel 3.1 – Geregisteerde import van puppy's over de periode 2015 tot en met medio 2018

Jaar	aantal puppy's	aantal zendingen	aantal puppy's per zending
2015	6.380	1.001	6,4
2016	7.114	1.572	4,5
2017	6.483	1.484	4,4
1 ^e helft 2018	3.128	789	4,0
Totaal	23.105	4.846	4,8

Bron: NVWA (TRACES)

Behalve dat er vaak meerdere puppy's in een zending zitten, komt het ook regelmatig voor dat zij tegelijkertijd met oudere honden (1 jaar en ouder) worden geïmporteerd. Als er rekening wordt gehouden met het feit dat er ook oudere honden (1 jaar en ouder) met de puppy's worden meegezonden, is het gemiddeld aantal honden per zending hoger. In de periode van 2015 tot en met medio 2018 is het gemiddeld aantal honden per zending dan zes.

3.1.2 Herkomstlanden

De puppy's komen uit diverse landen. Tabel 3.2 geeft de verdeling van het aantal geregistreerde geïmporteerde puppy's naar land van herkomst weer.² Uit Hongarije worden verreweg de meeste geïmporteerde puppy's geregistreerd. Iets minder dan de helft van de totale import over de analyseperiode is afkomstig uit Hongarije. Het tweede belangrijkste land dat voorkomt in de registraties is Roemenië: hier komt een kwart van de geregistreerde import van puppy's vandaan. Spanje vormt met ruim een tiende deel van de registraties het derde herkomstland van de geïmporteerde puppy's.

Tabel 3.2 – Geregistreerde import van puppy's naar herkomstland over de periode 2015 tot en met medio 2018

Herkomstland	aantal puppy's	aandeel (%)
Hongarije	10.589	45,8%
Roemenië	5.715	24,7%
Spanje	2.705	11,7%
Bulgarije	1.826	7,9%
Slowakije	720	3,1%
Portugal	668	2,9%
Cyprus	382	1,7%
Frankrijk	203	0,9%
Overige landen ³	297	1,3%
Totaal	23.105	100%

Bron: NVWA (TRACES)

Wanneer we kijken naar de ontwikkeling in registraties over de jaren naar herkomstland dan blijkt dat het aantal geregistreerde puppy's uit Hongarije gestaag afneemt. In 2016 werden er 3.419 puppy's uit Hongarije geregistreerd, in 2017 zijn dat er nog 3.083 en voor 2018 wordt op basis van extrapolatie van de data verwacht dat het aantal komt te liggen op 2.422 puppy's. Dat betekent een afname van zo'n 30 procent. Daarmee blijft Hongarije overigens nog steeds bovenaan de lijst van aanvoerlanden staan. Voor de overige landen verloopt de ontwikkeling wisselend.⁴

3.1.3 Omvang van de zendingen

Eerder gaven we aan dat puppy's in zendingen met meerdere puppy's (tot 1 jaar) en/of oudere honden (1 jaar en ouder) tegelijkertijd worden geïmporteerd. De omvang

en samenstelling van de zendingen verschillen per land van herkomst. Zoals hiervoor beschreven, zijn de meeste geregistreerde puppy's afkomstig uit Hongarije. Het is echter niet zo dat daar ook de meeste zendingen vandaan komen. Dat komt omdat de puppy's uit Hongarije in grote partijen worden geïmporteerd met gemiddeld 28 honden per zending, voornamelijk puppy's (tot 1 jaar) en weinig oudere honden. Ook de zendingen afkomstig uit Portugal, Slowakije en Frankrijk zijn relatief omvangrijk. De puppy's die vanuit die landen worden geïmporteerd komen in partijen van respectievelijk ruim 32, 15 en 11 honden het land binnen. Voor Slowakije en Frankrijk bestaan de zendingen voornamelijk enkel uit puppy's en een klein aantal oudere honden.

Portugal spant de kroon voor wat betreft de omvang van de zendingen en daarvoor geldt dat deze meer gemengd zijn en dus niet alleen bestaan uit meerdere puppy's maar ook uit een groot aantal oudere honden.⁵ De meeste geregistreerde zendingen zijn afkomstig uit Roemenië. Het aantal honden is met gemiddeld ruim drie honden per zending relatief laag. Hier gaat het om gemengde zendingen met zowel meerdere puppy's als oudere honden. De geregistreerde puppy's uit Cyprus worden met één tegelijk geïmporteerd. Zie tabel 3.3 voor een overzicht.

Tabel 3.3 – Geregistreerde import van puppy's (tot 1 jaar) naar herkomstland en omvang van de zendingen over de periode 2015 tot en met medio 2018

Herkomstland	zendingen	puppy's per zending	honden per zending⁶
Hongarije	376	28,2	28,6
Roemenië	2514	2,3	3,2
Spanje	938	2,9	5,7
Bulgarije	411	4,4	5,0
Slowakije	51	14,1	15,4
Portugal	29	23,0	32,6
Cyprus	378	1,0	1,0
Frankrijk	19	10,7	11,7
Overige landen ⁷	130	2,3	4,1
Totaal	4.846	4,8	6,0

Bron: NVWA (TRACES)

In sommige landen is een ontwikkeling door de jaren zichtbaar in de omvang van het aantal honden, waaronder puppy's, per zending. Sinds 2016 is het gemiddeld aantal honden per zending vanuit Hongarije omlaag gegaan. In 2016 werden puppy's in partijen van gemiddeld bijna 40 honden verzonden, in de eerste helft van 2018 bestaan de zendingen nog uit gemiddeld ruim 25 honden. De ontwikkeling van de omvang van de zendingen uit Bulgarije kent een omgekeerd patroon: het aantal honden per zending is toegenomen. In 2016 maakten de geïmporteerde puppy's uit Bulgarije deel uit van een zending van gemiddeld ruim drie honden, in de eerste helft van 2018 bestaan de zendingen uit gemiddeld bijna 13 honden.⁸

3.1.4 Inspecties

De data van de NVWA bieden ook inzicht in de resultaten van de inspecties die zij uitvoert met betrekking tot honden. De inspecties vinden plaats in het kader van wet- en regelgeving op het gebied van welzijn, handel en fokkerij bij zowel bedrijfsmatige als niet-bedrijfsmatige houders van honden. De focus ligt op bedrijfsmatige houders. Daarnaast zijn meldingen van illegale invoer van honden uit landen waar het risico op rabiës hoog is, eerste prioriteit. Deze meldingen leiden ook naar particuliere adressen, waardoor ook daar inspecties plaatsvinden.

Omdat er geen informatie wordt vastgelegd over de leeftijd van de honden kan er niet ingezoomd worden op puppy's. In totaal zijn er in de periode 2015 tot en met de eerste helft van 2018 375 (eerste) inspecties door de NVWA met betrekking tot honden uitgevoerd.⁹ Het merendeel van de inspecties (52,8%) is uitgevoerd bij bedrijven, ruim een derde deel (38,5%) bij particulieren en voor een klein deel is het onbekend (8,5%).

Resultaten inspecties

De inspecties vinden plaats in het kader van de volgende wet- en regelgeving: het Besluit houders van dieren, de Regeling handel levende dieren en levende producten en het Besluit identificatie en registratie van dieren. Een geconstateerde overtreding op een van deze wetten of regels wordt geregistreerd als 'niet-akkoord'.

Bij de in totaal 375 inspecties in de analyseperiode is in een kwart van de gevallen geen overtreding geconstateerd ('akkoord'). Bij driekwart van de inspecties werd wel een overtreding geconstateerd ('niet-akkoord'). Zie tabel 3.4.

Tabel 3.4 – Uitgevoerde en afgeronde inspecties met betrekking tot honden door de NVWA over de periode 2015 tot en met medio 2018 naar wet- en regelgeving (n=375)

Resultaat	n	%
Akkoord	93	24,8%
Niet-akkoord	282	75,2%
Totaal	375	100%

Bron: NVWA

In veel gevallen gaan de overtredingen over meerdere artikelen binnen de betreffende wetgeving. De 282 inspecties die hebben geresulteerd in een niet-akkoord komen neer op een totaal van 859 overtredingen op verschillende artikelen binnen de gecontroleerde wet- en regelgeving. Zie tabel 3.5 voor een overzicht.

Tabel 3.5 – Geconstateerde overtredingen bij de uitgevoerde en afgeronde inspecties met betrekking tot honden door de NVWA over de periode 2015 tot en met medio 2018 naar wet- en regelgeving (n = 859)¹⁰

Wet- en regelgeving	n	%
Besluit houders van dieren	303	35,3%
Regeling handel levende dieren en levende producten	319	37,1%
Besluit identificatie en registratie van dieren	237	27,6%
Totaal	859	100%

Bron: NVWA

Ruim een derde van de overtredingen (37,1%) heeft betrekking op een artikel uit de Regeling handel levende dieren en levende producten. Het blijkt dat er in die gevallen vaak iets mis is met de handelserkenning, het gezondheidscertificaat of de inenting tegen rabiës. Daarnaast zijn er overtredingen geconstateerd aangaande de (onjuist geregistreerde) leeftijd van de puppy's, het identificatiedocument, het handelsregister of de chip.

In eveneens ruim een derde van de overtredingen (35,3%) gaat het om een of meerdere overtredingen van het Besluit houders van dieren. De overtredingen binnen deze wetgeving zijn in de meeste gevallen terug te voeren op overtredingen ten aanzien van de aanmelding en de vakbekwaamheid van de handelaar of fokker. Binnen deze wetgeving vallen ook artikelen met betrekking tot gedrag van dieren. Het toezicht op dit aspect is nog in ontwikkeling, waardoor overtredingen van deze artikelen nog niet veel voorkomen in de data.

Het overige deel van de geconstateerde overtredingen (27,6%) heeft betrekking op het Besluit Identificatie en registratie van dieren. Binnen deze wetgeving behelst de overtreding veelal het verzuimen van registratie en melding van honden. In tabel 3 in bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de verdeling van de geconstateerde overtredingen over de afzonderlijke artikelen binnen de wet- en regelgeving.

Herkomst honden

De NVWA registreert, indien bekend, de herkomst van de honden: Nederland of buitenland. In de analyse is nagegaan in hoeverre de inspecties en de geconstateerde overtredingen gaan over Nederlandse dan wel buitenlandse honden. Bij een vijfde van de registraties (20%) is niet bekend wat de herkomst van de honden is. De helft van de inspecties (51,5%) heeft betrekking op buitenlandse honden en het overige deel (28,5%) op Nederlandse honden. Het grote aandeel buitenlandse honden is te verklaren omdat de focus van het toezicht van de NVWA voornamelijk ligt op de invoer van honden en dan met name op de invoer uit de zogenaamde ‘hoog risico landen’ waar rabiës voorkomt. In tabel 3.6 is weergegeven wat de resultaten van de inspecties zijn uitgesplitst naar herkomst van de honden.

Tabel 3.6 – Uitgevoerde en afgeronde inspecties met betrekking tot honden door de NVWA over de periode 2015 tot en met medio 2018 naar herkomst (n=300)¹¹

Resultaat	Nederland		buitenland	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Akkoord	38	35,5%	25	13,0%
Niet-akkoord	69	64,5%	168	87,0%
Totaal	107	100%	193	100%

Bron: NVWA

Uit de tabel is af te lezen dat de inspecties aangaande Nederlandse honden vaker in een ‘akkoord’ resulteren en minder vaak in een ‘niet-akkoord’ dan de inspecties ten aanzien van buitenlandse honden. Ten aanzien van buitenlandse honden worden significant vaker overtredingen geconstateerd dan ten aanzien van Nederlandse honden.¹²

In tabel 3.7 geven we het aantal overtredingen binnen de gecontroleerde wet- en regelgevingen uitgesplitst voor Nederlandse en buitenlandse honden weer. Ten eerste is te zien dat het totaal aantal overtredingen dat bij de inspecties wordt geconstateerd hoger ligt bij de buitenlandse dan bij de Nederlandse honden (respectievelijk 654 versus 151 overtredingen).

Kijken we naar de typen wet- en regelgeving die overtreden worden, dan gaat het bij de Nederlandse honden vooral om overtredingen binnen het Besluit houders van dieren en in iets mindere mate om overtredingen binnen het Besluit identificatie en registratie van dieren. Overtredingen van artikelen binnen de Regeling handel levende dieren en levende producten hebben uitsluitend betrekking op buitenlandse honden aangezien deze wetgeving handelt over de eisen bij de in- en uitvoer van dieren.

Tabel 3.7 – Geconstateerde overtredingen bij uitgevoerde en afgeronde inspecties met betrekking tot honden door de NVWA over de periode 2015 tot en met medio 2018 naar herkomst en wet- en regelgeving (n=758)¹³

Wet- en regelgeving	Nederland		buitenland	
	n	%	n	%
Besluit houders van dieren	88	58,3%	163	24,9%
Regeling handel levende dieren en levende producten	0	0,0%	317	48,5%
Besluit identificatie en registratie van dieren	63	41,7%	174	26,6%
Totaal	151	100%	654	100%

Bron: NVWA

Hercontroles

Bij constatering van een overtreding kan deze soms al tijdens de inspectie worden hersteld. In andere gevallen kan de NVWA besluiten tot het uitvoeren van een hercontrole op een later moment. In de periode 2015 tot en met medio 2018 heeft de NVWA 34 hercontroles uitgevoerd.¹⁴ In de helft van de gevallen (50,0%) werden hierbij (opnieuw) overtredingen geconstateerd, het merendeel (88,2%) aangaande het Besluit houders van dieren.¹⁵

3.2 RVO.nl

Een andere databank voor registratie van honden in Nederland is de centrale databank I&R Hond. Deze databank wordt beheerd door RVO.nl. Sinds 2013 is het voor hondenhouders verplicht om hun hond te registreren. Vanuit RVO.nl is data geleverd uit I&R Hond voor de periode 2013 tot en met medio 2018. Het databestand bevat gegevens over de geboortedatum, het land van herkomst, de importdatum en de datum van overlijden van de honden. Deze data maken het mogelijk om het sterftepercentage en de gemiddelde leeftijd bij overlijden in relatie tot de herkomstlanden te berekenen.

3.2.1 Herkomstlanden

In I&R Hond zijn in de analyseperiode van 2013 tot en met medio 2018 in totaal 572.205 (unieke) puppy's geregistreerd.¹⁶ Het gros daarvan (86,3%) is volgens de registratie in Nederland geboren en een zevende deel (13,6%) is uit het buitenland geïmporteerd. Het voornaamste importland van deze geregistreerde puppy's is Hongarije. Daarna volgen België, Spanje, Roemenië en Slowakije als belangrijkste herkomstlanden van de geregistreerde puppy's. Zie tabel 3.8 voor een overzicht.

Tabel 3.8 – Geregistreerde puppy's naar herkomstland over de periode van 2013 tot en met medio 2018

Herkomstland	n	%
Nederland	493.783	86,3%
Hongarije	18.874	3,3%
België	11.052	1,9%
Spanje	9.937	1,7%
Roemenië	7.373	1,3%
Slowakije	5.850	1,0%
Griekenland	5.339	0,9%
Duitsland	5.014	0,9%
Portugal	2.727	0,5%
Bulgarije	2.341	0,4%
Polen	1.466	0,3%
Tsjechië	1.099	0,2%
Frankrijk	842	0,1%
Overige landen ¹⁷	6.508	1,1%
Totaal	572.205	100%

Bron: RVO.nl (I&R Hond)

3.2.2 Sterftepercentages

Nadat een hond is komen te overlijden, is het de taak van de houder om dit te melden bij een van de aangewezen databanken. De beheerders van de databanken geven dit vervolgens door aan RVO.nl, zodat de overlijdensdatum geregistreerd kan worden in I&R Hond. Onbekend is in hoeverre dit gebeurt, maar omdat er in de data honden voorkomen met een extreem hoge leeftijd moeten we ervan uitgaan dat een overlijden niet altijd gemeld wordt. Het databestand biedt, ondanks het

achterwege laten van die extreme leeftijden voldoende registraties om het sterftepercentage te berekenen op basis van bekende geboorte- en overlijdensdata.

Van 6.517 van de 572.205 als puppy geregistreeerde honden is vastgelegd dat zij in de periode van 2013 tot en met medio 2018 op enig moment zijn overleden. Dat komt neer op een gemiddeld sterftepercentage van 1,1 procent. Van deze sterfgevallen zijn er 5.214 in Nederland geboren en zijn er 1.303 als puppy uit het buitenland geïmporteerd. Doorrekenend is het relatieve aandeel overlijdensgevallen significant groter onder de honden die als puppy zijn geïmporteerd (1,7%) dan onder honden die volgens de registratie in Nederland zijn geboren (1,1%).¹⁸ De hogere sterfte onder buitenlandse puppy's wordt met name veroorzaakt door het relatief grote aantal sterftegevallen onder puppy's afkomstig uit Slowakije en Hongarije. In die landen gaat het om sterftepercentages van respectievelijk 5,1 en 2,2 procent. Zie tabel 3.9 voor een overzicht.

Het gemiddelde sterftepercentage van puppy's die binnen één jaar na geboorte zijn komen te overlijden is 0,6 procent. Voor geïmporteerde puppy's geldt een significant hoger sterftepercentage van gemiddeld 1,0 procent.¹⁹ Zoals in tabel 3.9 te zien, is het sterftepercentage van geïmporteerde puppy's die binnen het eerste jaar na hun geboorte zijn overleden ook weer het hoogste onder puppy's uit Slowakije en Hongarije. Van de geïmporteerde puppy's uit Slowakije is 4,1 procent niet ouder dan één jaar geworden. Hetzelfde geldt voor 1,8 procent van de puppy's die afkomstig zijn uit Hongarije. Voor alle andere landen geldt dat het sterftepercentage niet veel afwijkt van dat onder Nederlandse puppy's.

Tabel 3.9 – Sterftepercentage onder honden die als puppy zijn geregistreerd met een specificering van het sterftepercentage binnen één jaar na de geboorte over de periode 2013 tot en met medio 2018 uitgesplitst naar herkomstland

Herkomstland	puppy's	totaal overleden		overleden binnen 1 jaar	
	<i>n</i>	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Nederland	493.783	5.214	1,1%	2.729	0,6%
Slowakije	5.850	297	5,1%	237	4,1%
Hongarije	18.874	417	2,2%	335	1,8%
België	11.052	176	1,6%	71	0,6%
Portugal	2.727	26	1,0%	16	0,6%
Polen	1.466	13	0,9%	7	0,5%
Duitsland	5.014	62	1,2%	20	0,4%
Tsjechië	1.099	13	1,2%	4	0,4%
Roemenië	7.373	74	1,0%	30	0,4%
Spanje	9.937	89	0,9%	36	0,4%
Bulgarije	2.341	17	0,7%	8	0,3%
Griekenland	5.339	39	0,7%	10	0,2%
Frankrijk	842	12	1,4%	2	0,2%
Overige landen	6.508	68	1,0%	20	0,3%
Totaal	572.205	6.517	1,1%	3.525	0,6%

Bron: RVO.nl (I&R Hond)

3.2.3 Leeftijd bij overlijden

Om inzicht te krijgen in de gemiddelde leeftijd van de puppy's ten tijde van overlijden hebben we de data van de groep puppy's die in 2013 zijn geboren en geregistreerd nader geanalyseerd. Deze groep is namelijk over de analyseperiode die loopt van 2013 tot en met medio 2018 het langst te volgen. De groep geboren en geregistreerd in 2013 omvat 70.103 puppy's. Van 1.241 puppy's uit deze groep is bekend dat zij in de analyseperiode tussen 2013 en medio 2018 op enig moment zijn overleden.²⁰ Het blijkt dat deze puppy's op het moment van overlijden gemiddeld 23 maanden oud waren. De overleden buitenlandse puppy's blijken met een gemiddelde leeftijd bij overlijden van 16 maanden significant minder oud te zijn geworden dan de Nederlandse puppy's die zijn overleden op een gemiddelde leeftijd van 26 maanden.²¹ Zie tabel 3.10. Gekeken naar de herkomstlanden blijken met name de

overleden puppy's uit Slowakije op zeer jonge leeftijd te zijn overleden, namelijk op een gemiddelde leeftijd van negen maanden.²²

Tabel 3.10 – Gemiddelde leeftijd bij overlijden (in maanden) van de groep puppy's die in 2013 zijn geboren en geregistreerd over de periode 2013 tot en met medio 2018 naar herkomst

Herkomstland	leeftijd bij overlijden (in maanden)	aantal overleden
Nederland	26	903
Buitenland	16	338
Totaal	23	1.241

Bron: RVO.nl (I&R Hond)

Aanvullend zijn we voor de groep buitenlandse puppy's uit 2013 die op enig moment in de periode 2013 tot en met 2018 zijn overleden, nagegaan hoeveel maanden na de import zij zijn overleden. Het blijkt dat de helft (50%) van de overleden geïmporteerde puppy's binnen zes maanden na aankomst in Nederland is overleden. Bijna een vijfde deel van de overleden buitenlandse puppy's (18%) is binnen de eerste maand nadat zij naar Nederland zijn getransporteerd, overleden.²³

3.3 LID

De LID fungeert als achtervang in geval van onvoldoende capaciteit binnen de NVWA om meldingen over hondenhandel te onderzoeken.²⁴ De LID is over de periode 2015 tot en met medio 2018 nagegaan in welke dossiers zij heeft opgetreden en op welke wijze zij heeft gehandeld bij geconstateerde problemen omtrent de gezondheid en socialisatie van puppy's (tot 1 jaar). Binnen die dossiers is gekeken of het Nederlandse puppy's betreft of uit het buitenland geïmporteerde puppy's. Dit levert het beeld op zoals in tabel 3.11 weergegeven.

Tabel 3.11 – Aantal dossiers over problemen omtrent gezondheid en socialisatie bij puppy's (tot 1 jaar) over de periode 2015 tot en met medio 2018 naar herkomst

Probleem	Nederlandse puppy's	buitenlandse puppy's	totaal dossiers
Gezondheidsproblemen	12	6	18
Socialisatieproblemen	6	3	9

Bron: LID

In de achttien dossiers die betrekking hebben op gezondheidsproblemen gaat het in twaalf gevallen om zieke puppy's afkomstig van Nederlandse fokkers en in zes gevallen om zieke puppy's geïmporteerd uit het buitenland. In zes van de negen dossiers waarin is geconstateerd dat er weinig tot geen socialisatie lijkt te hebben plaatsgevonden bij de puppy's, betreft het puppy's afkomstig van Nederlandse fokkers. In drie dossiers aangaande socialisatieproblemen gaat het om puppy's die zijn geïmporteerd uit het buitenland. Los van deze gegevens heeft de LID vijf dossiers opgemaakt aangaande puppy's die in slechte lichamelijke conditie uit het buitenland zijn geïmporteerd. Voornoemde cijfers geven enkel een beeld van wat de LID constateert. Het aantal dossiers – betreffende gezondheids- of socialisatieproblemen van puppy's – is te klein om te spreken van significante verschillen tussen Nederlandse en buitenlandse puppy's.

3.4 Nationale Politie

Om een beeld te krijgen van de mate waarin de Nationale Politie geconfronteerd wordt met problemen aangaande puppy's, is een analyse gemaakt van geregistreerde data uit BVH. In BVH worden aparte maatschappelijke klassen onderscheiden voor verschillende incidenttypen. Met betrekking tot dieren en dierenwelzijn zijn drie maatschappelijke klassen relevant.²⁵ Binnen deze maatschappelijke klassen kan het echter nog om een veelheid aan verschillende typen dieren en incidenten gaan. Om zo dicht mogelijk in de buurt van relevante politieregistraties te komen, is er met zoektermen een extractie van de data binnen de geselecteerde maatschappelijke klassen gemaakt. In de eerste plaats zoektermen om af te bakenen dat de registraties om puppy's gaan.²⁶ Vervolgens zoektermen om in de richting te komen van problemen met gedrag en gezondheid.²⁷ De Nationale Politie heeft een extractie volgens de zoektermen in de selectieklassen geleverd over de periode 2015 tot en met medio 2018. Het databestand bevat gegevens over de datum van het incident, de eenheid en het voorkomen van een of meerdere zoektermen.

De extractie van de data uit BVH levert bijna zesduizend (5.930) unieke registraties op over de periode 2015 tot en met medio 2018. Vanaf 2015 neemt het aantal unieke registraties jaarlijks toe, het gaat om ongeveer honderd extra registraties per jaar.²⁸ Verdeeld over de analyseperiode ziet het beeld eruit zoals weergegeven in tabel 3.12. Gemiddeld komt het neer op meer dan 1.500 registraties per jaar.

Tabel 3.12 – Aantal registraties in BVH dat mogelijk betrekking heeft op puppy's over de periode 2015 tot en met medio 2018

Jaar	aantal (unieke) registraties
2015	1.579
2016	1.670
2017	1.780
1 ^{ste} helft 2018	901
Totaal	5.930

Bron: Nationale Politie (BVH)

De gepresenteerde aantallen bieden slechts een indicatie van mogelijke problemen die de politie constateert bij puppy's in Nederland. Het aantal registraties kan beschouwd worden als een *bovengrens* van het aantal incidenten waarin een puppy een rol speelt. In maximaal 4.628 unieke registraties (78%) gaat het mogelijk om gedragsproblemen, zoals bijten of agressief gedrag van een hond. In maximaal 1.697 unieke registraties (29%) gaat het mogelijk om gezondheidsproblemen.²⁹ De nadruk ligt op 'mogelijk', want het kan met de gekozen zoektermen voorkomen dat het uiteindelijk toch niet gaat om een incident zoals bedoeld in dit onderzoek maar om een zaak waarin toevallig de gekozen zoektermen voorkomen. De data bieden met andere woorden geen inzicht in de aard en omvang van het voorkomen van enerzijds gezondheidsproblemen en anderzijds socialisatieproblemen bij puppy's.³⁰ Noch is er inzicht in hoeverre het dan gaat om van origine buitenlandse dan wel Nederlandse puppy's. Hiervoor zou inhoudelijk dossieronderzoek moeten worden uitgevoerd.

3.5 Resumé

Uit de analyses van data uit registratiesystemen van de NVWA, RVO.nl, de LID en de Nationale Politie over de afgelopen jaren komen verschillende bevindingen naar voren ten aanzien van misstanden in de puppyhandel. Een kanttekening die hierbij gemaakt moet worden, is dat de geregistreerde data enkel weergeven wat er zichtbaar is en het onbekend is welke import en misstanden buiten beeld blijven.

Jaarlijks worden er door de NVWA rond de 6.500 geïmporteerde puppy's (tot 1 jaar) geregistreerd. Deze worden met gemiddeld vier à vijf andere puppy's en/of oudere honden tegelijkertijd naar Nederland getransporteerd. Hongarije is verreweg het belangrijkste importland voor puppy's volgens de geregistreerde data van de NVWA. Daarna volgen Roemenië, Spanje en Bulgarije. De puppy's uit Hongarije worden in relatief grote aantallen tegelijk getransporteerd. Dat geldt ook

voor de puppy's uit Portugal, Slowakije en Frankrijk. De zendingen van puppy's uit Roemenië, Spanje en Bulgarije bestaan uit gemiddeld minder puppy's.

De NVWA voert jaarlijks ruim honderd inspecties uit inzake welzijn, handel en fokkerij bij bedrijfsmatige en niet-bedrijfsmatige houders van honden. Bij bijna drie kwart van de inspecties worden overtredingen geconstateerd van met name het Besluit houders van dieren en de Regeling handel levende dieren en levende producten. Bij inspecties met betrekking tot buitenlandse honden worden significant vaker en meer overtredingen geconstateerd dan bij houders van Nederlandse honden. Bij hercontroles worden in de helft van de gevallen wederom overtredingen geconstateerd.

Sinds 2013 moeten hondenhouders hun hond registreren in I&R Hond. RVO.nl beheert deze databank en tot en met medio 2018 staan er bijna 600.000 puppy's in geregistreerd. Een zevende deel daarvan staat geregistreerd als import. Zoals ook uit de data van de NVWA naar voren komt, behoren Hongarije, Spanje en Roemenië tot de voornaamste importlanden. Bulgarije komt in I&R Hond minder vaak als importland naar voren dan in de data van de NVWA.

Op basis van de data van RVO.nl uit I&R Hond blijkt dat het sterftepercentage onder geïmporteerde puppy's significant hoger is dan onder Nederlandse puppy's. Dit verschil is vrijwel volledig toe te schrijven aan een relatief groot aantal sterfgevallen onder puppy's die afkomstig zijn uit Slowakije en Hongarije. Overleden geïmporteerde puppy's, en dan in het bijzonder uit Slowakije, blijken ook significant minder oud te zijn geworden dan overleden Nederlandse puppy's. Als buitenlandse puppy's overlijden, gebeurt dat vaak al binnen korte tijd na aankomst in Nederland.

De LID fungeert als achtervang van de NVWA om meldingen over misstanden in de hondenhandel te onderzoeken. De LID heeft over de periode van drieënhalve jaar in 18 dossiers gezondheidsproblemen bij puppy's geconstateerd en in 9 dossiers socialisatieproblemen. De aantallen zijn te klein om hier verdere conclusies aan te verbinden. Data van de Nationale Politie bieden eveneens slecht inzicht in de aard en omvang van misstanden in de puppyhandel. Jaarlijks registreert de politie ruim 1.500 incidenten die mogelijk betrekking hebben op puppy's. De exacte aard van deze incidenten en de mate waarin het om buitenlandse of Nederlandse honden gaat, is echter niet uit de data te herleiden. Dat zou een nader dossieronderzoek vragen.

Eindnoten

1. De leeftijd van de honden is handmatig berekend aan de hand van de geregistreerde leeftijd in het databestand van de NVWA. Deze variabele wordt echter als vrije tekst geregistreerd en is niet altijd te duiden waardoor niet van alle honden helder is wat de leeftijd is. De gepresenteerde data vormen daarom een ondergrens van het werkelijke aantal geregistreerde geïmporteerde puppy's. Van 891 registraties (1.661 honden) ontbreekt informatie om de leeftijd van de honden te kunnen berekenen.
2. Alleen de herkomstlanden met aantallen van meer dan 100 puppy's zijn weergegeven in de tabel.
3. De overige landen zijn: België, Duitsland, Finland, Griekenland, Ierland, Italië, Kroatië, Letland, Luxemburg, Oostenrijk, Polen, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.
4. Zie in bijlage 2 tabel 1 de ontwikkeling over de jaren naar herkomstland.
5. De verklaring hiervoor is dat diverse stichtingen puppy's en oudere honden uit Portugal halen, omdat zij in Nederland adoptanten hebben gevonden. In veel gevallen worden deze honden in grote zendingen naar Nederland getransporteerd.
6. Dit is het gemiddeld aantal puppy's per zending, terwijl er rekening wordt gehouden met de oudere honden, die ook deel uitmaken van de zending. Zendingen met alleen oudere honden (1 jaar en ouder) laten we buiten beschouwing.
7. De overige landen zijn: België, Duitsland, Finland, Griekenland, Ierland, Italië, Kroatië, Letland, Luxemburg, Oostenrijk, Polen, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.
8. Zie in bijlage 2 tabel 2 de ontwikkeling over de jaren naar herkomstland.
9. Waarvan 144 (38%) in 2015, 65 (17%) in 2016, 107 (29%) in 2017 en 59 (16%) in de eerste helft van 2018.
10. Binnen de wet- en regelgeving gaat het vaak om overtredingen van meerdere artikelen, vandaar dat het aantal overtredingen hoger ligt dan het aantal inspecties.
11. Van 75 inspecties is niet bekend wat de herkomst van de honden is, deze zijn buiten de analyse gelaten.
12. $p < .05$.
13. Van 75 inspecties (101 overtredingen) is niet bekend wat de herkomst van de honden is, deze zijn buiten de analyse gelaten. Binnen de wet- en regelgeving gaat het vaak om overtredingen van meerdere artikelen, vandaar dat het aantal overtredingen hoger ligt dan het aantal inspecties.
14. Waarvan 13 (38%) in 2015, 12 (35%) in 2016, 8 (24%) in 2017 en 1 (3%) in de eerste helft van 2018.
15. Omdat van het merendeel (20 van de 34) van de hercontroles niet bekend is of deze betrekking hebben op Nederlandse of buitenlandse honden, kan hier geen uitsplitsing naar worden gemaakt.
16. In I&R Hond staan ook honden geregistreerd die op volwassen leeftijd zijn geïmporteerde, maar vanwege de focus van het onderzoek op puppy's zijn de volwassen honden buiten beschouwing gelaten.
17. Overige landen zijn onder andere Rusland, Verenigd Koninkrijk, Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Turkije, Verenigde Staten, Cyprus en Italië.
18. $p < .05$. Het aantal in Nederland geboren puppy's bedraagt 493.783 en het aantal geïmporteerde puppy's 78.422.
19. $p < .05$. Van de 78.422 geïmporteerde puppy's zijn er 796 binnen één jaar na de geboorte overleden.
20. Feitelijk zijn er 1.245 puppy's uit die groep gedurende de onderzoeksperiode overleden. Van vier puppy's is de overlijdensdatum echter niet geregistreerd waardoor deze buiten de analyse zijn gehouden.
21. $p < .05$.
22. Van de 338 overleden buitenlandse puppy's die zijn geboren en geregistreerd in 2013 komt het merendeel (59%) uit Slowakije. Omdat het aantal geregistreerde overleden puppy's van de overige landen te klein is, kan hier geen significantie-analyse voor worden uitgevoerd.
23. $n = 338$.
24. Enkel in die gevallen dat er geen indicatie is van een risico op rabiës besmetting.
25. Dat zijn: 'M051 - Gezondheid en welzijn dieren en dierenvoer', 'E80 - Aantreffen dood/gewond dier' en 'E83 - Overige meldingen betreffende dieren'.
26. Gebruikte zoektermen: 'jonge hond', 'hondje', 'puppy' en 'pup'.

27. Gebruikte zoektermen: 'bijt', 'bijten', 'beet', 'beten', 'gebeten', 'bijtincident', 'ziek', 'zieke', 'ziekte', 'gezondheid', 'agressie', 'agressief', 'agressieve', 'vals', 'valse', 'gesocialiseerd', 'gesocialiseerde', 'socialisatie' en 'gedrag'.
28. Op basis van het aantal registraties voor de eerste helft van 2018 wordt ook in dit jaar een toename ten opzichte van voorgaande jaren verwacht.
29. Registraties kunnen ook betrekking hebben op zowel socialisatie- als gezondheidsproblemen. Om deze reden kunnen bijbehorende getallen niet zomaar bij elkaar worden opgeteld.
30. Zoektermen bieden enkel een indicatie dat een mutatie betrekking kan hebben op een gedrags- of gezondheidsprobleem bij een jonge hond. Een hit op een zoekterm kan echter ook iets heel anders betekenen. Voorbeeld: een hit op de zoekterm 'ziekte' binnen de mutaties kan ook gevonden zijn omdat het relaas is dat 'een hondje wordt verwaarloosd en het baasje aan een ziekte lijdt'.

4 Kennis uit de praktijk

Behalve literatuur en geregistreerde cijfers over puppy's zijn professionals uit de praktijk een belangrijke bron om inzicht te krijgen in het voorkomen van gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's. De eerste groep professionals die in hun werk te maken heeft met puppy's betreft hulp- en dienstverleners met betrekking tot dieren. Hiertoe behoren dierenartsen, hondentrainers en gecertificeerde gedragstherapeuten. De tweede groep professionals die in hun taakuitvoering zicht heeft op mogelijke problemen bij puppy's zijn de handhavende instanties op het vlak van dierenwelzijn. Dat zijn functionarissen van de Nationale Politie, inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) en inspecteurs van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Bij zowel de hulp- en dienstverlenende partijen als de handhavende partijen zijn kennis en ervaringen ten aanzien van het voorkomen van problemen bij jonge honden verzameld. In dit hoofdstuk presenteren we daar in respectievelijk §4.1 en §4.2 de resultaten van. In §4.3 gaan we in op de oplossingsrichtingen die in de interviews met de diverse professionals naar voren zijn gekomen en de ervaringen die België tot nu toe heeft opgedaan met het beleid rondom puppyhandel. Het hoofdstuk besluit met een resumé (§4.4).

4.1 Hulp- en dienstverlening

Dierenartsen, hondentrainers en gedragstherapeuten hebben in de dagelijkse praktijk te maken met jonge honden. Vanuit die ervaring kan verondersteld worden dat zij in staat zijn een inschatting te maken van het voorkomen van gezondheidsproblemen en ziekten en problemen met socialisatie van puppy's. Door middel van een online survey en verdiepende interviews zijn de kennis en ervaringen hieromtrent bij deze professionals verzameld.

4.1.1 Dierenartsen

De belangrijkste bron voor het verkrijgen van inzicht in de mate van het voorkomen van gezondheidsproblemen en ziekten bij puppy's en de mate van socialisatie vormen de dierenartspraktijken. Dierenartsen zien zowel geïmporteerde als Nederlandse puppy's in hun praktijk vanwege gezondheidsproblemen. Bovendien zijn dierenartsen goed op de hoogte van zoönosen (ziekten overdraagbaar van dier op mens, o.a. rabiës). Uitgaande van jaarlijks circa 150.000 nieuwe puppy's die in Nederland of het buitenland worden aangeschaft, worden dierenartsen in hun praktijk met regelmaat geconfronteerd met puppy's. Omdat dierenartsen fysiek in contact komen met de puppy's krijgen zij bovendien een eerste indruk van eventuele gedragsproblemen. Een groep van 143 dierenartsen heeft aan een online survey deelgenomen met daarin vragen over inschatting van de aard en omvang van gezondheidsproblemen die zij bij puppy's constateren en eventuele problemen met socialisatie. Daarnaast bevat de survey vragen over de vermoedelijke herkomst van de puppy's die zij in de praktijk zien (buitenland of Nederland) en of zij verschillen zien in het voorkomen van ziekten en gezondheidsproblemen tussen Nederlandse en buitenlandse puppy's. De dierenartsen die hebben deelgenomen aan de survey zijn voornamelijk zeer ervaren dierenartsen; ruim acht op de tien (82%) werkt al langer dan vijf jaar als dierenarts en ruim twee op de drie (69%) heeft tien jaar of langer ervaring.¹ Met vier dierenartsen is aanvullend een interview gevoerd. We beschrijven hierna de bevindingen uit de survey en de interviews met de dierenartsen.²

Puppy's in de dierenartsenpraktijk

Over een periode van zes maanden voorafgaand aan de survey die in augustus 2018 is gehouden, hebben de dierenartsen naar hun eigen inschatting gemiddeld 92 puppy's in hun praktijk gezien. Bij de meeste dierenartsen (61%) gaat het om meer dan 50 puppy's. Vier op de tien dierenartsen (42%) heeft meer dan 75 – met uitschieters richting de 800 – puppy's gezien. Bij een tiende van de dierenartsen (10%) gaat het om kleinere aantallen van minder dan tien puppy's in een periode van zes maanden. Zie tabel 4.1.

Tabel 4.1 – Aantal puppy's door de dierenartsen behandeld in de laatste zes maanden (n=134)

Aantal behandelde puppy's	aantal dierenartsen	percentage
Minder dan 10	13	10%
10 tot 25	16	12%
25 tot 50	24	18%
50 tot 75	25	19%
Meer dan 75	56	42%
Totaal	134	100%

Naar inschatting van de dierenartsen is gemiddeld bijna drie kwart van de puppy's (73%) die zij over een periode van een half jaar in hun praktijk hebben gezien in Nederland geboren. Gemiddeld ruim een kwart (27%) is vermoedelijk uit het buitenland afkomstig.³

Te vroeg bij de moeder weg

De wettelijke leeftijd waarop een puppy bij zijn moeder mag worden weggehaald, is zeven weken en een puppy mag vanaf vijftien weken geïmporteerd worden. De dierenartsen geven aan niet vaak het vermoeden te hebben dat de puppy's die zij hebben gezien te vroeg zijn weggehaald bij hun moeder. Dit vermoeden is echter significant groter bij de buitenlandse puppy's dan bij de Nederlandse puppy's die zij in hun praktijk hebben gezien. Naar het idee van de dierenartsen is ruim een kwart (27%) van de buitenlandse puppy's te vroeg bij de moeder weggehaald versus nog geen tiende (7%) van de Nederlandse puppy's.⁴ Een dierenarts vertelt: 'Soms komen de buitenlandse puppy's al met vijf of zes weken naar Nederland'.

Gezondheidsproblemen

Het merendeel van de dierenartsen (61%) geeft aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen lichamelijk gezonder zijn dan buitenlandse puppy's. Een minderheid (15%) is het daar niet mee eens en een kwart van de dierenartsen (24%) heeft daar geen mening over gegeven.⁵ Een dierenarts geeft in een interview aan: 'Over het algemeen zijn de hondjes die uit het buitenland komen heel veerkrachtig en niet per se ongezonder dan Nederlandse hondjes'. In de toelichtingen die andere dierenartsen op hun antwoord geven, komt naar voren dat men het heel lastig vindt het zo zwart-wit te stellen. Als het gaat om buitenlandse puppy's geven dierenartsen aan dat 'het buitenland' een te breed begrip is. Zo stelt een dierenarts: 'Puppy's uit Zuid-Europese landen kunnen er prima aan toe zijn terwijl puppy's uit bepaalde Oost-Europese landen soms onder erbarmelijke omstan-

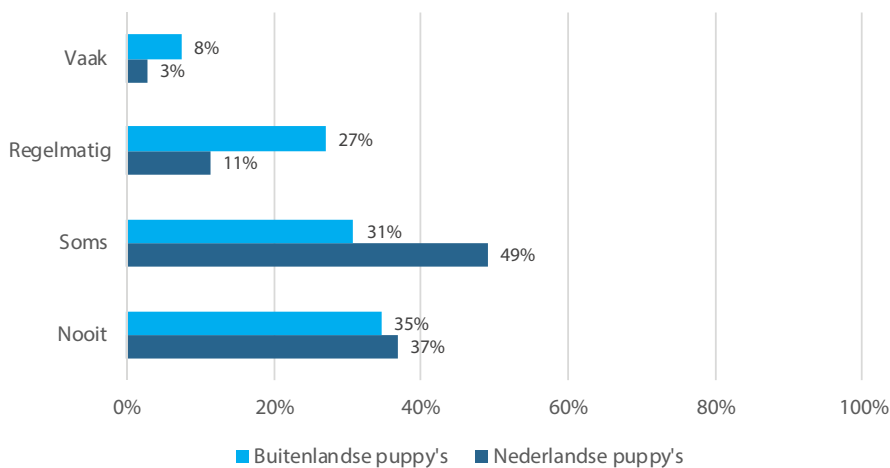
digheden gefokt worden'. Daarbij komt, zo stelt een andere dierenarts, 'dat het soms lastig te zien is of een puppy uit het buitenland komt'.

Wat betreft de van origine Nederlandse puppy's wordt door sommige dierenartsen gesteld dat daarbij onderscheid moet worden gemaakt tussen puppy's die van broedfokkers komen en puppy's die van gerenommeerde fokkers komen: 'Ook in Nederland zijn er puppy's van dubieuze kwaliteit, dan komen ze vaak van een broedfokker'.⁶ Een ander punt dat een dierenarts in een interview naar voren brengt, is dat Nederlandse puppy's eerder de praktijk bezoeken dan buitenlandse puppy's. Nederlandse puppy's bezoeken voor de entingen in een vroeg stadium een dierenarts terwijl buitenlandse puppy's als het goed is al in het land van herkomst zijn geënt. 'De buitenlandse puppy's zien wij over het algemeen dus pas later in de praktijk en alleen als er iets mankeert', aldus de dierenarts. Deze nuanceringspunten zijn van belang bij het interpreteren van de bevindingen.

De dierenartsen is gevraagd aan te geven welke gezondheidsproblemen en ziekten zij vermoeden of geconstateerd hebben bij enerzijds de Nederlandse en anderzijds de buitenlandse puppy's die zij over de periode van een half jaar hebben gezien. In de survey zijn de volgende ziekten onderscheiden: brucellose, leishmania, leptospirosis/ziekte van Weil, para influenza, parvo en rabiës. Ook is hen gevraagd naar de mate waarin zij deze aandoeningen of ziekten bij de puppy's constateerden of vermoedden op een schaal variërend van nooit tot soms, regelmatig of vaak.⁷ Hierna beschrijven we de resultaten per gezondheidsprobleem voor de dierenartsen die daar een oordeel over hebben gegeven. Als er gesproken wordt over een verschil in de mate waarin specifieke gezondheidsproblemen bij Nederlandse en bij buitenlandse puppy's voorkomen dan is er sprake van een significant verschil.⁸ In tabel 1 in bijlage 3 staan alle resultaten weergegeven.

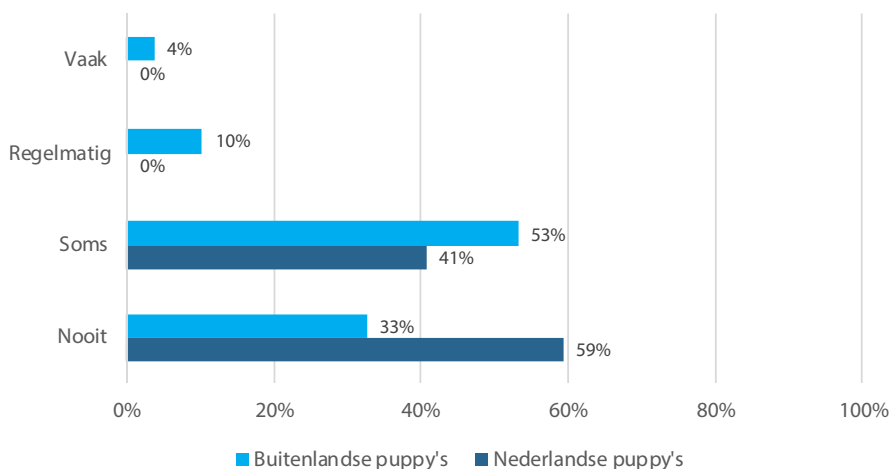
Een veelvoorkomend gezondheidsprobleem is volgens de dierenartsen *para influenza*; bijna twee op de drie dierenartsen constateerde dit bij zowel Nederlandse (63%) als buitenlandse puppy's (65%) die zij in de praktijk zagen.⁹ De mate waarin het voorkomt, is groter bij de buitenlandse dan bij de Nederlandse puppy's. Zie figuur 4.1 voor een visuele weergave.

Figuur 4.1 – Het voorkomen van para influenza bij puppy's volgens dierenartsen

Parvo wordt eveneens door een relatief groot aandeel van de dierenartsen genoemd en de mate waarin het voorkomt, verschilt hier sterker tussen Nederlandse en buitenlandse puppy's. Vier op de tien dierenartsen (41%) constateerden of vermoedden parvo bij Nederlandse puppy's versus bijna zeven op de tien dierenartsen (67%) bij buitenlandse puppy's.¹⁰ Zie figuur 4.2 voor een weergave. Een dierenarts geeft in een interview aan dat de meeste puppy's die aan parvo lijden uit Oost-Europa komen en dat 90 procent van de puppy's hieraan overlijdt.

Figuur 4.2 – Het voorkomen van parvo bij puppy's volgens dierenartsen

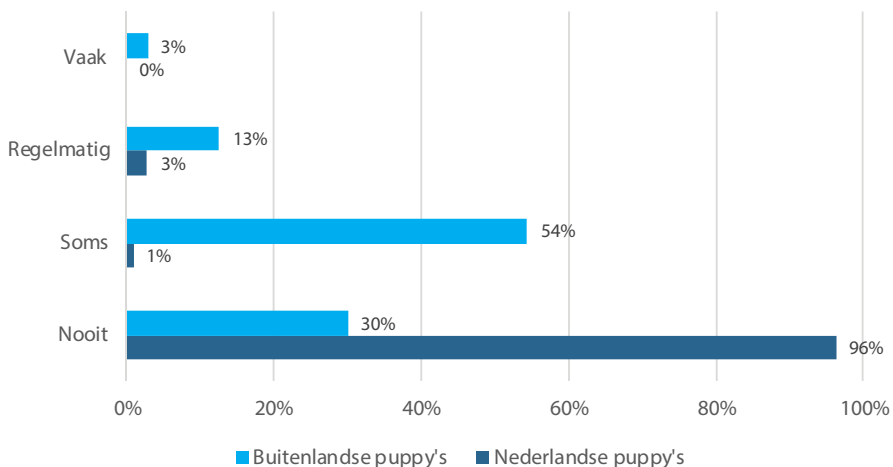

Met *leptospirosis/de ziekte van Weil* hebben minder dierenartsen te maken: een kwart (27%) constateerde of vermoedde dit bij buitenlandse puppy's en een vijfde bij Nederlandse puppy's (20%), maar het verschil in de mate waarin het voorkomt, is niet significant.¹¹

Rabiës wordt door een zeer klein aantal dierenartsen (2%) in zeldzame gevallen bij buitenlandse puppy's vermoed.¹² *Brucellose* vormt, gezien de resultaten eveneens geen groot probleem bij puppy's. Deze ziekte komt volgens de meeste dierenartsen (99%) niet voor bij Nederlandse puppy's, maar komt wel soms voor bij buitenlandse puppy's (11%) Het verschil is significant.¹³

Leishmania hebben eveneens slechts weinig dierenartsen (4%) geconstateerd bij Nederlandse puppy's, maar bij buitenlandse puppy's vormt deze ziekte wel een significant groter probleem.¹⁴ Volgens zeven op de tien dierenartsen (70%) hadden buitenlandse puppy's deze ziekte onder de leden. Zie figuur 4.3 voor een beeld van de mate waarin het naar inschatting van de dierenartsen voorkomt. Dierenartsen geven aan dat leishmania een typische regiogebonden ziekte is die vooral voorkomt in Zuid-Europa en dan voornamelijk bij zwervhonden. Bovendien is het een ziekte die zich pas later kan manifesteren, wanneer de puppy al in Nederland is. Een dierenarts geeft aan steeds vaker leishmania tegen te komen in de praktijk, omdat hij constateert dat steeds meer mensen een zwervhond aanschaffen. Daarbij uit hij zijn zorgen dat het goed te behandelen is, maar dat de kosten voor de behandelingen niet altijd door de houder betaald kunnen worden; 'Mensen schaffen voor weinig geld een zwervhond aan maar rekenen er niet op dat er daarna dierenartskosten kunnen volgen'.

Figuur 4.3 – Het voorkomen van leishmania bij puppy's volgens dierenartsen

Tenslotte benoemt bijna driekwart van de dierenartsen (72%) het voorkomen van *overige gezondheidsproblemen* bij zowel Nederlandse als buitenlandse puppy's.¹⁵ Veelgenoemde aandoeningen zijn diarree, wormen, parasieten, vlooien, gebitsproblemen, gewrichtsaandoeningen, oormijt, aangeboren afwijkingen en luchtwegaandoeningen. Overige gezondheidsproblemen komen ook weer in iets grotere mate voor bij de buitenlandse dan bij de Nederlandse puppy's.¹⁶ In een interview geeft een dierenarts aan dat de gevolgen van slechte transportomstandigheden waaronder puppy's uit het buitenland naar Nederland zijn gevoerd zeer ernstig en blijvend kunnen zijn. 'Een puppy die bijna opgevouwen in een hokje een lange reis naar Nederland heeft moeten afleggen, bleek een bekkenfractuur te hebben. Daar zal het hondje zijn leven lang last van hebben'.

Gedragsproblemen

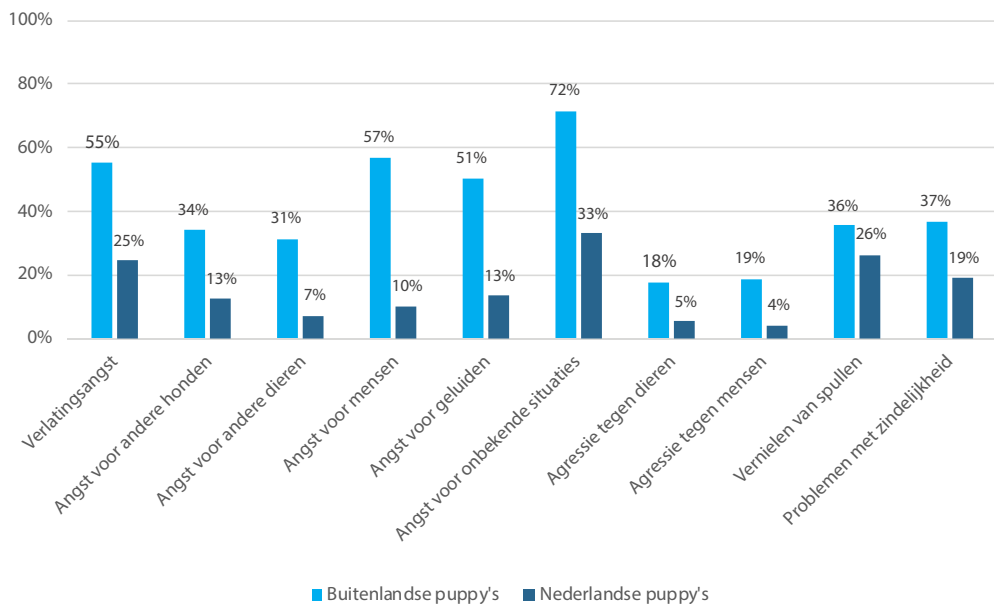
'Gedragsproblemen vormen een groter probleem bij de import van bepaalde buitenlandse hondjes dan gezondheidsproblemen', stelt een dierenarts in een interview. Dat wordt beaamd door een andere dierenarts die aanvult dat er weliswaar gezondheidsproblemen zijn bij buitenlandse puppy's maar dat het probleem bij die hondjes 'met name zit in de socialisatie deficiëntie'. In de survey geeft het merendeel van de dierenartsen (75%) aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen beter gesocialiseerd zijn dan buitenlandse puppy's. Een minderheid (9%) is het daar niet mee eens en een klein deel van de dierenartsen (16%) heeft zich daar niet over uitgelaten.¹⁷ Ook hier komen nuanceringen naar voren in de toelichtingen die verschillende dierenartsen op hun antwoord gaven. De rode draad daarin is dat dierenartsen opmerken dat het onderscheid in socialisatie- en gedragsproblemen voor een belangrijk deel afhankelijk is van de omgeving waarin de puppy's geboren worden en de eerste weken opgroeien. 'Goede fokkers hebben een goed socialisatieprogramma, broedfokkers – of ze nu in Nederland of elders zitten – niet', zo licht een dierenarts toe. Een andere dierenarts vult daarop aan dat de hondjes afkomstig van de broedfok gedurende de socialisatiefase mogelijk alleen in kennels zijn verbleven en niet gewend zijn geraakt aan mensen, andere dieren of andere omstandigheden. 'Daardoor kan het voorkomen dat zij na aankomst in Nederland angstig en agressief gedrag vertonen'. Dezelfde dierenarts stelt dat zwerfhondjes over het algemeen goed gesocialiseerd zijn omdat zij voorafgaand aan het plaatsen in Nederland bij gastgezinnen zijn ondergebracht. Een bijkomstig punt dat door dierenartsen naar voren wordt gebracht, is dat buitenlandse puppy's (als het goed is) op zijn vroegst met vijftien weken naar Nederland komen. De socialisatieperiode is dan al nagenoeg voorbij. Nederlandse puppy's gaan veel eerder naar de nieuwe houder en doorlopen hun socialisatie in hun nieuwe thuissituatie.

Ter verdieping van de gedragsproblemen zijn aan de dierenartsen verschillende vormen van problematisch gedrag voorgelegd. Daarbij is hen gevraagd aan te geven welke van die problemen zij vermoed of geconstateerd hebben bij enerzijds de Nederlandse en anderzijds de buitenlandse puppy's die zij over de periode van een half jaar hebben gezien. De volgende categorieën gedragingen worden onderscheiden: verschillende vormen van agressie en angst, problemen met zindelijkheid en het vernielen van spullen. Ook is hen gevraagd naar de mate waarin zij deze gedragingen bij de puppy's constateerden of vermoedden op een schaal variërend van nooit tot soms, regelmatig of vaak.¹⁸ Hierna beschrijven we de resultaten per gedragsprobleem voor de dierenartsen die daar een oordeel over hebben gegeven. Ook hier geldt dat als we spreken over een verschil in de mate waarin specifieke gedragsproblemen bij Nederlandse en buitenlandse puppy's voorkomen er sprake is van een significant verschil.¹⁹ In bijlage 3 staan alle resultaten in tabellen 2 en 3.

Op alle onderscheiden gedragsproblemen geeft de ruime meerderheid van de dierenartsen (minimaal 82%) aan dat zij deze in de praktijk soms, regelmatig of vaak hebben vermoed of geconstateerd bij zowel Nederlandse als buitenlandse puppy's. De mate waarin verschilt naar het type gedraging en naar de herkomst van de puppy's. Vrijwel alle gedragsproblemen komen volgens de dierenartsen in significant grotere mate voor bij buitenlandse puppy's dan bij Nederlandse puppy's. Dat geldt met name voor *angstgerelateerde gedragingen*. Een dierenarts licht in een interview toe dat de puppy's die angstig zijn ook vaker overgaan tot bijten. *Zindelijkheidsproblemen* en het *vernielen van spullen* ziet een beperkt deel van de dierenartsen regelmatig of vaak bij puppy's, maar *zindelijkheidsproblemen* wel vaker bij buitenlandse dan bij Nederlandse puppy's. Ook *agressiegerelateerde gedragingen* werden door een beperkt aandeel van de dierenartsen regelmatig of vaak vastgesteld of vermoed, maar wel weer vaker bij buitenlandse dan bij Nederlandse puppy's. Zie figuur 4.4 voor een overzicht van de verhoudingen naar gedragsprobleem over de antwoordcategorieën 'regelmatig' en 'vaak' samengenomen.

Figuur 4.4 – Het regelmatig of vaak voorkomen van gedragsproblemen bij puppy's volgens dierenartsen

4.1.2 Hondentrainers en gedragstherapeuten

Een tweede belangrijke doelgroep die van belang is om nader inzicht te verkrijgen in problemen met socialisatie van puppy's, zijn hondentrainers en gecertificeerde gedragstherapeuten. Zij werken intensief met puppy's en houden zich bezig met het gedrag van de honden, in het bijzonder het aanleren en corrigeren van gedrag. Een groep van 263 hondentrainers en gedragstherapeuten heeft aan een online survey deelgenomen met daarin vragen over inschatting van de aard en omvang van eventuele problemen met socialisatie die zij bij puppy's zien. Daarnaast bevat de survey vragen over de vermoedelijke herkomst van de puppy's die zij in de praktijk zien (buitenland of Nederland) en of zij verschillen zien in het voorkomen van gedragsproblemen tussen Nederlandse en buitenlandse puppy's. Het merendeel van de respondenten is werkzaam als hondentrainer (95%), waarvan een kwart (27%) ook werkt als gedragstherapeut. Het overige deel (5%) is enkel werkzaam als gedragstherapeut.²⁰ Vrijwel allen (respectievelijk 98 procent van de hondentrainers en 99 procent van de gedragstherapeuten) hebben daartoe een of meerdere opleidingen gevolgd. Zowel de hondentrainers als de gedragstherapeuten die hebben deelgenomen aan de survey hebben veel ervaring met het vak: het merendeel van zowel de hondentrainers (70%) als van de gedragstherapeuten (64%) heeft minimaal vijf jaar ervaring. Ten minste een derde van beide groepen (respectievelijk 35% en 42%) heeft tien jaar of langer ervaring.²¹

Met vijf hondentrainers/gedragstherapeuten die aan de survey hebben deelgenomen, is aanvullend een interview gevoerd. We beschrijven hierna de bevindingen uit de survey en de interviews met hondentrainers/gedragstherapeuten.²²

Ervaringen met puppy's

Over een periode van zes maanden voorafgaand aan de survey die in augustus 2018 is gehouden, hebben de hondentrainers en gedragstherapeuten naar hun eigen inschatting gemiddeld 35 puppy's begeleid. De meesten (59%) hebben minder dan 25 puppy's in die periode begeleid. Voor vier op de tien (40%) zijn het er meer dan 25 met uitschieters richting de 300 puppy's. Zie tabel 4.2.

Tabel 4.2 - Aantal puppy's door de hondentrainers en gedragstherapeuten begeleid in de laatste zes maanden (n=255)

Begeleide puppy's	aantal trainers/therapeuten	percentage
Minder dan 10	77	30%
10 tot 25	74	29%
25 tot 50	46	18%
50 tot 75	29	11%
Meer dan 75	29	11%
Totaal	255	100%

Naar inschatting van de hondentrainers en gedragstherapeuten is het leeuwendeel van de puppy's (83%) die zij over een periode van een half jaar hebben begeleid in Nederland geboren. Een klein aandeel (17%) van de puppy's die zij hebben begeleid, komt vermoedelijk uit het buitenland.²³

Te vroeg bij de moeder weg

De hondentrainers en gedragstherapeuten hebben, evenals de dierenartsen, niet vaak het vermoeden dat de puppy's die zij hebben gezien te vroeg zijn weggehaald bij hun moeder. Dit vermoeden spreken zij echter significant vaker uit voor de buitenlandse puppy's (18%) dan voor de Nederlandse puppy's (5%) die zij hebben begeleid.²⁴ Hierbij moet in ogenschouw worden genomen dat slechts de helft van de hondentrainers en gedragstherapeuten deze vraag heeft beantwoord en heeft daarbij aangegeven relatief weinig buitenlandse honden te hebben begeleid.

Gedragsproblemen

Voor wat betreft het gedrag van puppy's geeft het merendeel van de hondentrainers en gedragstherapeuten (66%) aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen beter gesocialiseerd zijn dan buitenlandse puppy's. Een minderheid (13%) is het daar niet mee eens en één op de vijf (21%) heeft zich daar niet over uit gelaten.²⁵

Hondentrainers en gedragstherapeuten wijzen erop dat het met name uitmaakt uit welke situatie een puppy afkomstig is. Zo stelt een hondentrainer in het bijzonder socialisatieproblemen te zien bij de zogenaamde rescue puppy's uit het buitenland. 'Bij veel van dit soort honden zijn er gedragsproblemen die soms lastig te herstellen zijn'. Daarbij wijst de trainer op vluchtgedrag, angst voor mensen en omgeving en agressie tegen andere honden. Een aantal trainers/therapeuten benoemt dat de echte straathonden soms juist wel heel goed gesocialiseerd zijn: 'Deze honden hebben in de samenleving meegedraaid en zijn *streetwise*'. Een andere problematische groep die wordt benoemd, betreft de puppy's die uit de broedfok afkomstig zijn. Daarbij is er een verschil tussen Nederlandse en buitenlandse puppy's. Nederlandse puppy's worden vaak op jongere leeftijd gezien dan buitenlandse puppy's waardoor eventuele aanpassingsproblemen nog relatief gemakkelijk te herstellen zijn. Een trainer/therapeut: 'De buitenlandse puppy's komen meestal pas met vijftien weken hierheen. Daardoor zien we vooral problemen in de aanpassing aan de omgeving en dit herstelt lastig'. Een andere trainer/therapeut beaamt dit en vult aan dat deze puppy's angstig zijn, prikkelgevoeliger en later vaak ook agressieproblematiek ontwikkelen. Behalve dat de buitenlandse puppy's pas na de socialisatiefase in Nederland komen, kan ook het soms lange transport op zich een impact hebben op het gedrag, zo voert een trainer/therapeut aan. 'Drie dagen vanuit Hongarije onderweg zijn in een donkere ruimte is een uitputtingsslag voor puppy's en levert stress op. Daar kunnen de hondjes op langere termijn nog last van hebben'.

In een interview geeft een gedragstherapeut aan de ervaring te hebben dat een achterstand in het socialisatieproces bij puppy's ervoor kan zorgen dat deze niet goed kunnen instromen in de puppycursus. De hondenschool waar deze therapeut aan verbonden is, ontwikkelt vanuit die ervaring een pre-cursus voor buitenlandse puppy's om deze makkelijker te laten instromen.

Een van de trainers/therapeuten brengt naar voren dat zowel het gedrag als de gezondheid van puppy's een kwestie zijn van *nature* en *nurture*. Los van de omgeving waarin de puppy's worden geboren en opgroeien, is het van belang met welke teefjes er wordt gefokt, in hoeverre deze gezond zijn en welke stress deze teefjes ervaren. 'De regel is dat je niet met een angstige moeder fokt omdat het anders wordt doorgegeven aan de puppy's'. Datzelfde geldt voor de afweerstoffen, stelt de trainer: 'Als een teef uitgeput is, kan ze te weinig afweerstoffen doorgeven aan haar puppy's'.

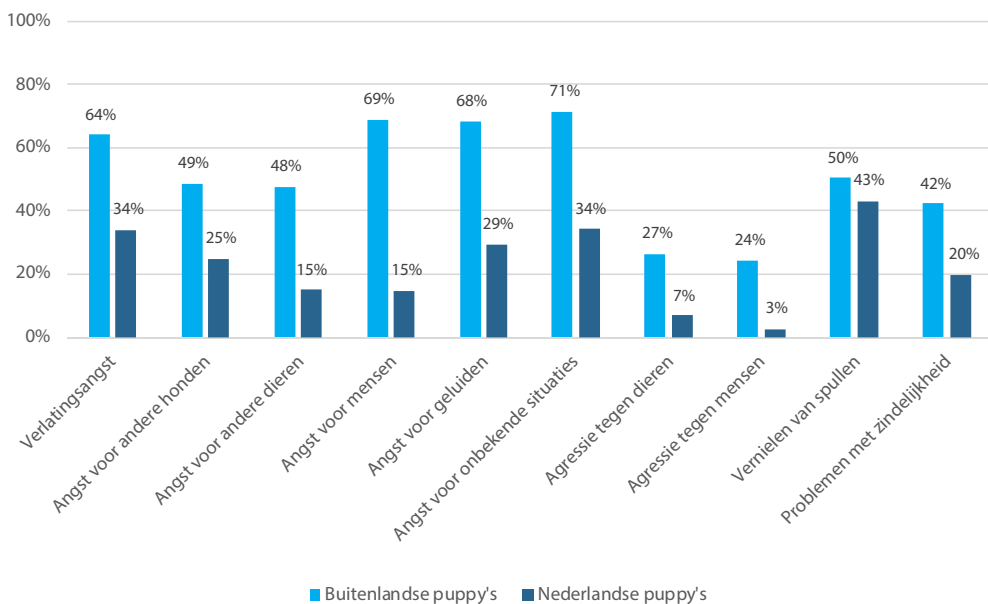
Aan de hondentrainers en gedragstherapeuten is tevens gevraagd of zij van mening zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen beter trainbaar zijn dan buitenlandse puppy's. Hierover zijn de meningen meer verdeeld. Iets meer dan vier op de tien (43%) is van mening dat Nederlandse puppy's beter trainbaar zijn dan buitenlandse puppy's en iets minder dan vier op de tien (37%) is het daar mee oneens. Ook hier geeft een vijfde (21%) geen mening.²⁶ Ter toelichting op de antwoorden geven respondenten aan dat het, zoals ook de dierenartsen aangeven, niet zozeer uit hoeft te maken uit welk land een pup komt maar uit welke situatie. 'Helaas zijn er ook veel Nederlandse (brood)fokkers die zeer ongezonde honden leveren met gedragsproblemen. De zorg die besteed wordt aan de hond is belangrijker dan waar de hond vandaan komt'. Het eerder genoemde feit dat de trainers en therapeuten relatief weinig buitenlandse honden in de praktijk begeleiden vergeleken met Nederlandse honden maakt dat voornoemde bevindingen niet als een hard gegeven kunnen worden beschouwd.

Ter verdieping van de gedragsproblemen zijn ook aan de hondentrainers en gedragstherapeuten verschillende vormen van problematisch gedrag voorgelegd. Daarbij is hen gevraagd aan te geven welke van die problemen zij vermoed of geconstateerd hebben bij enerzijds de Nederlandse en anderzijds de buitenlandse puppy's die zij over de periode van een half jaar hebben gezien. De volgende categorieën gedragingen worden onderscheiden: verschillende vormen van agressie en van angst, problemen met zindelijkheid en het vernielen van spullen. Ook is hen gevraagd naar de mate waarin zij deze gedragingen bij de puppy's constateerden of vermoedden op een schaal variërend van nooit tot soms, regelmatig of vaak.²⁷ Hierna beschrijven we de resultaten per gedragsprobleem voor de trainers en therapeuten die daar een oordeel over hebben gegeven. Ook hier geldt dat als we spreken over een verschil in de mate waarin specifieke gedragsproblemen bij Nederlandse en bij buitenlandse puppy's voorkomen er sprake is van een significant verschil.²⁸ In bijlage 3 staan alle resultaten in tabellen 4 en 5 weergegeven.

Op alle onderscheiden gedragsproblemen geeft de meerderheid van de hondentrainers en gedragstherapeuten (minimaal 56%) aan dat zij deze in de praktijk soms, regelmatig of vaak hebben vermoed of geconstateerd bij zowel Nederlandse als buitenlandse puppy's. De mate waarin verschilt naar het type gedraging en de herkomst van de puppy's. Vrijwel alle onderscheiden gedragsproblemen komen volgens de hondentrainers en gedragstherapeuten in significant grotere mate voor bij puppy's van buitenlandse herkomst dan bij van origine Nederlandse puppy's.²⁹ Het gaat volgens hen dan met name om *angstgerelateerde gedragingen*. Ook *zindelijkheidsproblemen* zien hondentrainers en gedragstherapeuten in sterkere mate terug bij buitenlandse puppy's. *Agressiegerelateerde problemen* werden door een beperkt aandeel van de hondentrainers en gedragstherapeuten regelmatig of vaak vastgesteld of vermoed, maar wel weer vaker bij buitenlandse dan bij Nederlandse puppy's. Alleen *het*

vernielen van spullen vormt volgens hen, evenals volgens de dierenartsen, geen groter probleem bij buitenlandse dan bij Nederlandse puppy's. Zie figuur 4.5 voor een overzicht van de verhoudingen naar gedragsprobleem over de antwoordcategorieën 'regelmatig' en 'vaak' samengenomen.

Figuur 4.5 – Het regelmatig of vaak voorkomen van gedragsproblemen bij puppy's volgens hondentrainers en gedragstherapeuten

4.2 Inspectie, handhaving en opsporing

Naast de professionals die direct met puppy's werken, hebben ook de professionals die vanuit handhaving en opsporing betrokken zijn bij dierenwelzijnszaken zicht op problemen en misstanden. In interviews met twee functionarissen van de Nationale Politie, twee inspecteurs van de LID en twee inspecteurs van de NVWA zijn de ervaringen omtrent gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's vergaard.

4.2.1 Handel

Als het gaat om de illegale puppyhandel constateren de politiefunctarissen en de inspecteurs van de LID en NVWA diverse varianten.

Verkapte groothandelaren

Vanaf het fokken en verhandelen van twintig honden op jaarbasis wordt in Nederland gesproken van bedrijfsmatigheid. Een bedrijfsmatige fokker of hande-

laar behoort aan een aantal eisen te voldoen. Daaronder vallen het beschikken over een UBN-nummer en een bewijs van vakbekwaamheid.³⁰ De politiefunctionarissen en inspecteurs van de LID en NVWA constateren in de praktijk echter ook illegale handelaren. Dat zijn handelaren zijn die niet geregistreerd staan als bedrijfsmatige fokker maar wel meer dan twintig honden fokken op jaarbasis. Om zichzelf niet 'in de kijker te spelen', verdelen zij deze puppy's over verschillende locaties.

Broedfok

Puppy's uit Oost-Europa komen in 'busladingen vol' naar Nederland, zo stellen de inspecteurs en politiefunctionarissen. Nederlandse handelaren hebben hun 'eigen puppyfabrieken' aldaar of zij nemen puppy's af van fokkers uit Oost-Europa. Bij het transport naar Nederland kan het gaan om 60 tot 100 puppy's per busje. Bij die vorm van import calculeren de handelaren overigens in dat er een paar puppy's tijdens het transport komen te overlijden. 'Productiedieren', zo noemt een van de inspecteurs van de LID de puppy's die in grote getalen over de grens worden gebracht om geld mee te verdienen. Het komt voor dat de puppy's vervolgens op de markt worden verkocht. 'Stel je voor een zak met twaalf puppy's die op het marktplein verhandeld worden à 250 euro per puppy, gouden handel', aldus een politiefunctionaris.

'Het gaat de handelaren enkel om het geld, of ze goed zijn gesocialiseerd en gezond zijn speelt voor de handelaren geen rol', vult een andere politiefunctionaris aan. Zo gebeurt het dat er puppy's met ziekten (zoals parvo) via diverse kanalen op de Nederlandse markt terechtkomen. Ook zijn er in Nederland tussenheddelaren. Zij kopen hun handelswaar in bij de grotere importeurs in binnen- of buitenland en zorgen ervoor dat ze steeds tien tot vijftien puppy's tegelijkertijd hebben om de pakkans te verkleinen en niet te voldoen aan de eisen voor bedrijfsmatige handel. 'Kopers denken dan dat ze te maken hebben met een particulier die een nestje heeft gehad', aldus een inspecteur van de LID. Ogenschiijnlijk Nederlandse puppy's die in Nederland worden verhandeld, kunnen in werkelijkheid afkomstig zijn uit het buitenland. Door fraude met de papieren worden de puppy's dan als het ware 'omgekat'. Het is daardoor voor kopers, maar ook voor inspecteurs en handhavers, niet altijd herkenbaar of zij te maken hebben met Nederlandse of buitenlandse puppy's.

Stichtingen

Naast de 'groothandelaren' uit het buitenland, onderscheiden de politiefunctionarissen en inspecteurs een groeiend aantal stichtingen die honden naar Nederland halen. De inspecteurs van de NVWA constateren dat dergelijke stichtingen 'als paddenstoelen uit de grond schieten'. Het zorgelijke daarbij is volgens hen dat een deel van die stichtingen fungeren als dekmantel voor de grote handelaren. 'Via die stichtingen komen de 'zielige hondjes' uit Roemenië, Spanje, Bulgarije en Marokko ons land binnen: afgestane honden, zwervhonden, afgekeurde fokhonden en hon-

den met een hoog risico op rabïës'. Een andere gesignaleerde ontwikkeling is dat er met zwervhonden gefokt wordt omdat er een markt voor blijkt te zijn. 'Handelaren komen er nog voor uit dat ze het voor het geld doen, stichtingen verschuilen zich achter een ideologie maar vaak verdienen zij er nog meer op dan de handelaren', menen de inspecteurs van de NVWA.

4.2.2 Problemen

De meningen over gezondheids- en socialisatieproblemen bij Nederlandse en buitenlandse puppy's zijn verdeeld onder de politiefunctionarissen en de inspecteurs van de LID en de NVWA. Zij geven aan vanuit hun taakuitoefening en werkgebied een beperkt deel van de markt te zien en dat het beeld dat zij hebben daarmee ook maar een fragment van het totale plaatje is.

Wat zij allemaal constateren is dat de aard van de problemen bij puppy's afhankelijk is van waar deze vandaan komen en onder welke omstandigheden deze leven. Problemen die puppy's kunnen hebben, komen voort uit een mix van *nature* en *nurture*.

Te vroeg bij moeder weg

De politiefunctionarissen en de inspecteurs stellen vast dat er 'een hele wereld van documentvervalsing' schuilgaat achter het fokken van puppy's. Daarmee doelen zij enerzijds op de invoer van jongere puppy's dan op de papieren staat. Een LID-inspecteur zegt dat het opvallend is dat 'ten tijde van het vervoer ze toevallig nét 15 weken oud zijn'. De inspecteurs van de NVWA geven aan dat de geïmporteerde puppy's soms wel vier tot zes weken jonger zijn dan toegestaan.

Socialisatie

De twee politiefunctionarissen stellen op basis van hun eigen ervaring geen zichtbare verschillen vast tussen de socialisatie van buitenlandse versus Nederlandse puppy's. 'De in Nederland gefokte hondjes die verhandeld worden via Facebook en Marktplaats zijn namelijk net zo ongezond en slecht gesocialiseerd als de buitenlandse puppy's aangezien ook zij ergens in een krat in een schuur verblijven', licht een van hen toe. Zij stellen dus dat de puppy's die uit de broedfok komen, ongeacht of dat in Nederland of het buitenland is, het probleem vormen. Daarbij vullen zij aan dat socialisatie nog belangrijker is dan gezondheid: 'een slechte gezondheid kan misschien nog opgelost worden met medicatie maar een slecht gesocialiseerde hond zal de rest van zijn leven voor problemen zorgen'.

De inspecteurs van de LID stellen dat de kans op slechte socialisatie groot is bij puppy's uit de Oost-Europese landen. 'Door de massaproductie is de socialisatie beperkt of is er helemaal geen aandacht voor'. De inspecteurs benoemen twee omgevingsvarianten waarin de puppy's uit Oost-Europa opgroeien: ten eer-

ste de puppyfabrieken en ten tweede de gezinnen in dorpen waar puppy's worden gefokt. Bij de eerste groep zit het knelpunt. De honden worden in gestapelde kooien gehouden en de moeders krijgen hormooninjecties om te blijven produceren. De socialisatie van de puppy's lijdt onder deze fabrieksmatige omstandigheden, zo stellen de inspecteurs.

De tweede groep puppy's die wordt verhandeld, is in dorpen opgegroeid waar ze ruimte hebben om rond te lopen en daardoor beter gesocialiseerd raken. Een inspecteur van de NVWA vult hierop aan dat met name in Hongarije en Slowakije honden nog in een 'gezinssetting worden gefokt en gesocialiseerd'. In de optiek van deze inspecteur zijn de puppy's afkomstig uit een dergelijke setting in Hongarije en Slowakije, beter gesocialiseerd dan de Nederlandse puppy's die hij tijdens zijn controles tegenkomt. Hij geeft aan in de praktijk te zien dat sommige Nederlandse fokkers de honden niet in huis willen: 'Het zijn er te veel dus worden ze in een schuur gehouden en er wordt niet geïnvesteerd in een goede socialisatie'.

Gezondheid

Een gezondheidsrisico wordt door de politiefunctionarissen en inspecteurs gerelateerd aan het fenomeen dat stempels voor inenting die in werkelijkheid niet zijn gegeven, worden vervalst. Een inspecteur van de NVWA geeft aan: 'We krijgen een paspoort te zien met een valse sticker waarachter een stempel is gezet door een dierenarts die aan de fraude meewerkt'. Het komt voor dat honden niet geënt zijn en daardoor eerder doodgaan. Specifieke landen die inspecteurs van de LID bij deze vorm van fraude benoemen, zijn Roemenië, Hongarije en Polen. Deze inspecteurs stellen dat het niet anders kan dan dat dierenartsen in zowel het buitenland als in Nederland een rol hebben in de illegale handel: 'In Nederland gaat het om tien tot vijftien grote spelers (dierenartsen) die frauderen met honderden honden per jaar'.

Zorgelijk is volgens de inspecteurs van de NVWA dat er geluiden zijn dat de honden die vanuit Hongarije Nederland binnenkomen, feitelijk uit Oekraïne komen. Oekraïne wordt door de NVWA als een hoog risicoland beschouwd omdat daar nog endemisch rabiës voor komt. Voor Oekraïne geldt dat een puppy met twaalf weken geënt moet worden tegen rabiës, er dan dertig dagen gewacht moet worden voordat de puppy naar Nederland mag komen en als dat niet voldoende blijkt er nog eens drie maanden gewacht moet worden. Dat is een veel langere tijdsperiode dan voor Hongarije geldt, namelijk met twaalf weken enten en dan na drie weken exporteren. 'Omdat men de puppy's zo jong mogelijk wil leveren, worden de puppy's uit Oekraïne onder een Hongaars paspoort naar Nederland getransporteerd. Met alle mogelijke risico's van dien'.

4.3 Oplossingsrichtingen

Er gaat volgens de professionals uit de praktijk veel geld om in de illegale puppyhandel. ‘Na de drugshandel is de illegale hondenhandel een van de meest lucratieve businesses die er zijn’, stelt een van hen. Er worden echter weinig zaken op dit gebied voor de rechter gebracht waardoor de *sense of urgency* achterblijft. Bovendien, zo stelt een politiefunctionaris, ‘wegen de straffen die uitgedeeld worden niet op tegen het financiële gewin uit de handel’.

Uit de interviews met de professionals uit de praktijk komen diverse oplossingsrichtingen naar voren om de illegale puppyhandel tegen te gaan en het dierenwelzijn te verbeteren. Een belangrijke aanvulling op de visie van professionals uit de Nederlandse praktijk vormen de ervaringen van de Belgische overheid met het model dat aldaar wordt gehanteerd om de problemen met de illegale puppyhandel te bestrijden. Het belangrijkste vraagstuk is: hoe kan de markt beter worden gecontroleerd?

Intensivering van handhaving en opsporing

De politiefunctionarissen en inspecteurs van de LID en de NVWA benoemen unaniem dat de handhaving van illegale hondenhandel tekort schiet en daarmee de pakkans laag is. De aanpak van de illegale hondenhandel is een taak voor de NVWA, met ondersteuning van de LID en de politie. De NVWA beschikt weliswaar over een apart team van inspecteurs dat zich toelegt op hondenhandel, maar alle partijen zijn het er over eens dat het team te klein is om het probleem het hoofd te bieden. Het team bestaat uit acht medewerkers, waaronder zeven inspecteurs, die samen vijf fte vullen voor operationele inzet in de buitendienst. Doorredenerend op het gebrek aan mankracht stellen de politiefunctionarissen en inspecteurs dat ‘we vanwege het gebrek aan handhaving ver verwijderd zijn van het werkelijke beeld van de misstanden’. De inspecteurs van de NVWA hebben voornamelijk zicht op de grote Nederlandse, legale handelaren. ‘Veel honden die uit het buitenland komen, zien wij niet waardoor we geen zicht hebben op de hele populatie’, aldus een inspecteur.

De kans dat illegale import van puppy's uit het buitenland Nederland binnenkomt, is groot meent men. Een inspecteur van de LID stelt dat het nu een ‘toevalstreffer’ is wanneer een busje met illegale puppy's aan de kant wordt gezet. Een van de professionals oppert dat een betere handhaving gefinancierd zou kunnen worden uit een verhoging van de hondenbelasting. Een bijkomend effect daarvan kan zijn dat impulsaankopen voorkomen worden omdat ook een goedkoop hondje uiteindelijk duur in onderhoud is.

Een veelbelovende ontwikkeling waar de professionals achter staan, is dat er een samenwerkingsverband voor de aanpak van (illegale) hondenhandel in oprichting is. Hierin zal een betere bundeling van de krachten van de Nationale Politie, de

NVWA en de LID zijn en wordt er tevens beter voorkomen dat ‘organisaties langs elkaar heen werken’.

Registratie en regelgeving

Om te kunnen handhaven, zijn er regels nodig. De praktijk is thans dat er Nederlandse fokkers en handelaren zijn die in werkelijkheid meer dan twintig puppy's, dan wel vier nestjes, op jaarbasis fokken en verhandelen maar die niet als bedrijfsmatig geregistreerd staan. Zij ontduiken de regelgeving door illegaal te fokken en de puppy's te spreiden over verschillende adressen. Om die reden is het voor de handhavingsinstanties lastig om controles uit te voeren. ‘Als het ware gaat het hier om verkapte groothandelaren zonder vergunning’, legt een professional uit. Wanneer ook bij kleinere aantallen formeel gesproken zou worden van bedrijfsmatige fok (en dus het verplicht zijn van een UBN-nummer) is handhaving en optreden beter mogelijk. Daarnaast, zo stelt een professional, kan het een zelfreinigend effect op de bedrijfstak hebben: ‘de goede handelaren willen vanuit hun concurrentiepositie dat de foute handelaren eruit gaan’.

Een aandachtspunt voor een betere regulering van de handel gaat uit naar de stichtingen die honden naar Nederland halen. Er wordt gesignaleerd dat het aantal stichtingen toeneemt en dat een deel fungeert als dekmantel voor de grootschalige handel. Het ontbreekt echter aan controle en inspectie van stichtingen.

Internethandel aanpakken

Wat door professionals tevens als een oplossingsrichting wordt aangedragen, is dat de ‘vrije handel’ van levende dieren via Marktplaats en andere online kanalen beter gereguleerd dan wel verboden wordt. Als voorbeeld wordt genoemd dat er in België regels zijn om honden te mogen aanbieden op Marktplaats. Je moet daarvoor over een registratie bij de overheid beschikken. Binnen die registratie zijn verschillende gradaties als het gaat om het aantal puppy's dat iemand te koop mag aanbieden. Het neveneffect van deze regulering in België is dat kopers uitwijken naar de Nederlandse Marktplaats. In Nederland worden echter inmiddels ook meer gegevens vereist bij het aanbieden van een hond, bijvoorbeeld over de herkomst.

Erkenningsvoorwaarden

Het bepalen van extra voorwaarden waar fokkers aan moeten voldoen, kan bijdragen aan het inperken van de illegale handel en de mogelijkheden om beter te handhaven. Volgens verschillende professionals ‘schreeuwt de hele hondenbedrijfstak om duidelijkere richtlijnen’. De meeste professionals die we hebben gesproken, zijn voorstander van een zogenaamde ‘witte lijst’ van erkende fokkers. Erkenningsvoorwaarden stellen aan fokkers kan voor een belangrijk deel de slechte fokkers eruit filteren, zo is de gedachte. Een inspecteur van de LID ziet daarin ook

voordelen voor de kopers: ‘mensen kunnen de lijst raadplegen om een juiste keuze voor een goede fokker te maken’. Meerdere professionals geven daarbij echter aan dat er altijd wel een grijs gebied zal blijven van handelaren en fokkers die buiten het legale circuit opereren.

In een poging tot een meer gecontroleerde invoer van puppy's uit het buitenland werkt België al sinds 2007 met erkenningsvoorwaarden voor fokkers en handelaren. Deze regeling is gebaseerd op de vaststelling van een hoger sterftecijfer onder puppy's uit het buitenland dan onder Belgische puppy's en signalen van illegale handel. Een belangrijk leerpunt uit de Belgische praktijk is dat het belangrijk is om vooraf vast te stellen of de bezoekadressen daadwerkelijk de fokkers zijn en geen handelscentra. De ervaringen in België leren dat de regelgeving kwetsbaar is omdat deze valt of staat met de controles en handhaving in het buitenland. Zoals een vertegenwoordiger van de Vlaamse overheid aangeeft: ‘We zijn afhankelijk van de controlerende instanties in andere landen’. Nu, ruim tien jaar na invoering van dit erkenningsbeleid, ligt het sterftepercentage van in België geïmporteerde puppy's weliswaar nog steeds hoger dan dat van Belgische puppy's, maar is het wel afgenomen. Het nog relatief hoge sterftepercentage onder geïmporteerde puppy's in België is toe te schrijven aan de handel vanuit Oost-Europa. De Belgische praktijk leert dat bij het hanteren van erkenningsvoorwaarden het cruciaal is dat er strenge en controleerbare voorwaarden aan verbonden zijn, zoals de voorwaarde dat je een bezoek mag brengen aan het bedrijf. Denk aan: ‘Als u aan ons land wilt leveren dan willen wij ter plaatse controles kunnen uitvoeren’. Onder het mom van een jaarlijkse audit kan toezicht uitgevoerd worden. Omdat het uitvoeren van controles in het buitenland lastig is, gaat België nu bilaterale akkoorden afsluiten met Oost-Europese landen. De vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid geven als aandachtspunt mee dat effecten op korte termijn niet verwacht mogen worden: ‘door te blijven investeren in samenwerking met andere landen kunnen we de kans vergroten dat er alleen nog maar gezonde en gesocialiseerde honden geïmporteerd worden’.

Europese aanpak

Alleen al uit het Belgische voorbeeld blijkt dat de illegale puppyhandel verder reikt dan Nederland en op zijn minst een Europees probleem vormt. Het probleem dat professionals zien, is dat ‘elk land tegen hetzelfde probleem aanloopt maar elk land ook op zijn eigen manier blijft handelen’. Zoals een vertegenwoordiger van de Vlaamse overheid stelt: ‘Het is niet vol te houden dat alle landen hun eigen spelregels hebben’. Het opstellen van erkenningsvoorwaarden en regels voor de puppyhandel zou op Europees niveau moeten plaatsvinden. Daarbij zouden deze voorwaarden en regels op nationaal niveau gehandhaafd moeten worden. Meer samenwerking tussen de Europese landen, zowel ten aanzien van registratie in een

Europese databank als het samen optrekken in controles en inspecties, wordt als een belangrijke stap gezien door professionals.

Voorlichting

Het aanbod van welk goed dan ook bestaat enkel als er ook vraag naar is. Met het oog op oplossingsrichtingen moet daarom ook aandacht aan de vraagkant worden besteed. Dieren roepen emoties op bij mensen. Dat emotionele aspect is hetgeen waarom mensen zo graag dieren houden. De vraag naar puppy's is groot. Ondanks alle adviezen over de aanschaf van een hond die op internet te vinden zijn, blijft de illegale puppyhandel floreren. Mensen gaan overstag vanwege zowel de aanblik van een jonge pup als de interessante prijs die daar in het illegale circuit bij hoort. Mensen willen die hondjes 'redden' maar ze houden zo juist de foute puppyhandel in stand.

Een interessant aspect om in de voorlichting aan potentiële kopers mee te geven, is dat ze aan de voorkant misschien wel goedkoop uit zijn bij een puppy uit de broedfok maar dat ze dat later weer aan de dierenarts kwijt zijn omdat er allerlei problemen met het hondje zijn.

Het koopgedrag van hondeneigenaren kan beïnvloed worden door de juiste communicatie. Belangrijk is dat wanneer van kopers wordt verwacht dat zij hun hond in het legale circuit aanschaffen, legale fokkers ook als zodanig worden aangemerkt en illegale fokkers worden aangepakt.

4.4 Resumé

Het merendeel van de 143 dierenartsen (61%) dat is bevraagd, geeft aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen lichamelijk gezonder zijn dan buitenlandse puppy's. De gezondheidsproblemen die in grotere mate bij buitenlandse dan bij Nederlandse puppy's in de dierenartsenpraktijken worden geconstateerd of vermoed, zijn in de eerste plaats leishmania en parvo. Daarnaast komt para influenza naar inschatting van de dierenartsen in grotere mate voor bij buitenlandse dan bij Nederlandse puppy's. Brucellose en rabiës worden zelden geconstateerd.

Het merendeel van de dierenartsen (75%) en van de 263 hondentrainers en gedragstherapeuten (66%) dat is bevraagd, geeft aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen beter gesocialiseerd zijn dan buitenlandse puppy's. De verschillen tussen het voorkomen van gedragsproblemen tussen Nederlandse en buitenlandse puppy's zijn op zowel angstgerelateerde gedragingen als agressiegerelateerde gedragingen significant. Met name angstgerelateerde gedragingen worden regelmatig of vaak geconstateerd bij buitenlandse puppy's.

De dierenartsen, hondentrainers en gedragstherapeuten vermoeden soms dat puppy's die zij in de praktijk zien eerder dan de wettelijk gestelde zeven weken bij

de moeder zijn weggehaald. Dit komt naar hun idee significant vaker voor bij buitenlandse puppy's dan bij Nederlandse puppy's.

Bij zowel de gezondheidsproblemen als de socialisatie problemen maken de dierenartsen, hondentrainers en gedragstherapeuten de nuancering dat de problematiek samenhangt met de omstandigheden waarin de puppy's worden gefokt en opgroeien. De broedfok, of dat nu in Nederland of in het buitenland is, wordt door hen als voedingsbodem voor problemen beschouwd. Een slechte socialisatie wordt daarnaast als een ernstiger probleem gezien dan een slechte gezondheid. Bij voorgaande uitspraken sluiten de geïnterviewde politiefunctionarissen en inspecteurs van de LID en NVWA zich aan. Wat deze professionals daarnaast in hun taakuitoefening constateren, is dat er in Nederland illegale handelaren actief zijn die aan de inspecties ontsnappen door hun puppy's te verdelen over verschillende adressen en daarmee onder de 'bedrijfsmatige handelsgrens' blijven. Ook hebben zij weet van busladingen vol puppy's uit de broedfok in Oost-Europese landen waarbij geen oog is voor de gezondheid en socialisatie van de honden. De inspecteurs en politiefunctionarissen signaleren daarnaast een groeiende stroom van illegale handel: stichtingen die voor het financiële gewin honden met soms veel problemen naar Nederland halen. Ten slotte constateren de inspecteurs en politiefunctionarissen fraude met paspoorten en entingen die in werkelijkheid niet gegeven zijn. Doordat puppy's 'omgekat' kunnen zijn, is het niet altijd duidelijk of het om Nederlandse of buitenlandse puppy's gaat.

Met het oog op de aanpak worden verschillende oplossingsrichtingen aangehouden. Voor het beter kunnen controleren van de puppyhandel is ten eerste een hogere *sense of urgency* nodig, ten tweede een hogere pakkans door middel van meer capaciteit aan de kant van inspectie en handhaving en ten derde meer regulering met betrekking tot registratie en internethandel. Het werken met strenge en controleerbare erkenningsvoorwaarden voor fokkers wordt niet als ultimum remedium gezien, maar kan bijdragen aan het beperken van de handel en de mogelijkheden om beter te handhaven. Omdat de puppyhandel een internationaal fenomeen betreft, vraagt de aanpak ervan om Europese samenwerking. Ten slotte wordt het belang van het blijven voorlichten van potentiële kopers benoemd, waarbij meer aandacht zou moeten uitgaan naar de eigen verantwoordelijkheid van de koper.

Eindnoten

1. n=137.
2. Doordat niet alle respondenten alle vragen hebben beantwoord, variëren de aantallen (n) per vraag.
3. n=122.
4. n=122, $p < .05$.
5. n=114.
6. Een broedfokker fokt met als primair doel geld te verdienen, waardoor het welzijn van de dieren ondergeschikt wordt gemaakt aan de economische belangen.
7. De vragen waren niet verplicht en de dierenartsen konden bij de afzonderlijke gezondheidsproblemen ook kiezen voor de optie 'weet ik niet'. De range van het aantal dierenartsen dat een inschatting van de mate van het voorkomen van gezondheidsproblemen heeft gemaakt, varieert over de afzonderlijke problemen van n=97 tot n=109.
8. $p < .05$.
9. Respectievelijk: n=106 en n=107.
10. Respectievelijk: n=108 en n=107.
11. Respectievelijk: n=101 en n=109.
12. n=104.
13. Respectievelijk: n=104 en n=97.
14. Respectievelijk: n=109 en n=103.
15. Respectievelijk: n=78 en n=80.
16. Respectievelijk: n=80 en n=78.
17. n=114.
18. De vragen waren niet verplicht en de dierenartsen konden bij de afzonderlijke gedragsproblemen ook kiezen voor de optie 'weet ik niet'. De range van het aantal dierenartsen dat een inschatting van de mate van het voorkomen van gedragsproblemen heeft gemaakt, varieert over de afzonderlijke problemen van n=84 tot n=100.
19. $P < .05$.
20. n=260.
21. Respectievelijk: n=78 en n=246.
22. Doordat niet alle respondenten alle vragen hebben beantwoord, variëren de aantallen (n) per vraag.
23. n=253.
24. n=131, $p < .05$.
25. n=171.
26. n=170.
27. De vragen waren niet verplicht en de trainers en therapeuten konden bij de afzonderlijke gedragsproblemen ook kiezen voor de optie 'weet ik niet'. De range van het aantal dierenartsen dat een inschatting van de mate van het voorkomen van gedragsproblemen heeft gemaakt, varieert over de afzonderlijke problemen van n=105 tot n=160.
28. $p < .05$.
29. $p < .05$.
30. Voor het bedrijfsmatig houden van dieren is een Uniek Bedrijfsnummer (UBN) verplicht. Het UBN is gekoppeld aan de locatie waar het verkopen, afleveren, opvangen, fokken en/of in voorraad houden van de dieren plaatsvindt.

5 Conclusies en slotbeschouwing

Bureau Beke heeft in samenwerking met de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een onderzoek uitgevoerd op het terrein van puppyhandel. Het concrete vraagstuk dat aan dit onderzoek ten grondslag ligt, is in hoeverre het welzijn van puppy's die in Nederland worden geïmporteerd, in het geding is. De focus van het onderzoek ligt op het onderzoeken van het bestaan van verschillen in de gezondheid en socialisatie tussen buitenlandse en Nederlandse puppy's. Bij puppy's gaat het om jonge honden tot de leeftijd van één jaar.

In dit afsluitende hoofdstuk worden allereerst de belangrijkste conclusies over gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's gepresenteerd (§5.1). Daarna wordt geschetst wat de achtergrond van die problemen is (§5.2) en ten slotte wordt in de slotbeschouwing gereflecteerd op de bevindingen (§5.3).

5.1 Gezondheid en socialisatie

Op basis van de onderzoeksbevindingen kan geconcludeerd worden dat puppy's die uit het buitenland worden geïmporteerd over het algemeen meer gezondheidsproblemen hebben en slechter gesocialiseerd zijn dan Nederlandse puppy's.

Deze conclusie is gebaseerd op de hiernavolgende constatering uit de diverse onderzoeksbronnen.

- De meerderheid van de 143 dierenartsen (61%) die aan de survey hebben deelgenomen, geeft aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen lichamelijker gezonder zijn dan buitenlandse puppy's. Uit de survey blijkt dat de buitenlandse puppy's die de dierenartsen in hun praktijk zien

vaker gezondheidsproblemen hebben dan de Nederlandse puppy's die zij zien. Het gaat dan in het bijzonder om leishmania, parvo en para influenza.

- De meerderheid van de 143 dierenartsen (75%) en de meerderheid van de 263 hondentrainers en gedragstherapeuten (66%) die aan de survey hebben deelgenomen, geeft aan van mening te zijn dat Nederlandse puppy's over het algemeen beter gesocialiseerd zijn dan buitenlandse puppy's. Bij de buitenlandse puppy's worden met name meer angstgerelateerde gedragingen maar ook agressiegerelateerde gedragingen gezien.
- Een analyse van de data van RVO.nl in I&R Hond leert dat het sterftepercentage onder buitenlandse puppy's significant hoger is dan onder Nederlandse puppy's. Het gaat dan in het bijzonder om een relatief groter aandeel sterfgevallen onder puppy's uit Slowakije en Hongarije (respectievelijk 5,1% en 2,2%) dan onder Nederlandse puppy's (1,1%). Het aandeel puppy's dat reeds binnen één jaar na geboorte overlijdt, is onder puppy's uit Slowakije (4,1%) en Hongarije (1,8%) eveneens significant groter dan onder Nederlandse puppy's (0,6%).
- De data van RVO.nl wijzen uit dat puppy's die zijn geïmporteerd uit het buitenland op significant jongere leeftijd sterven dan Nederlandse puppy's. Buitenlandse puppy's zijn bij overlijden gemiddeld tien maanden minder oud geworden dan Nederlandse puppy's. Puppy's uit Slowakije hebben daar het grootste aandeel in en sterven het jongst.
- Een ander gegeven dat impliceert dat er met de puppy's uit het buitenland meer aan de hand is dan met Nederlandse puppy's, is het feit dat er bij (risicogerichte) inspecties door de NVWA significant vaker overtredingen ten aanzien van buitenlandse honden (87%) worden geconstateerd dan ten aanzien van Nederlandse honden (65%).

5.2 Oorzaken

De oorzaken van gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's zijn vooral terug te voeren op de omstandigheden waarin puppy's worden gefokt en opgroeien.

Deze verklaring is gebaseerd op de hiernavolgende constatering in de diverse onderzoeksbronnen.

- Jaarlijks worden in Nederland tienduizenden puppy's geïmporteerd. Op basis van literatuur en kennis van professionals is bekend dat een belangrijk deel van de import afkomstig is uit de 'broodfok'. De omstandigheden daarbinnen vormen de belangrijkste voedingsbodem voor problemen. Zo zijn onder andere de leefomstandigheden vaak slecht, worden puppy's te vroeg van de moeder gescheiden, is er geen aandacht voor gezondheidsproblemen en socialisatie en worden vaccinaties niet of te vroeg gegeven. Vervolgens vormt het transport van de puppy's een bedreiging voor het welzijn van de puppy's omdat ze vaak onder slechte omstandigheden met velen tegelijk een lange reis moeten maken.
- Broodfok komt volgens de literatuur met name voor in Oost-Europese landen. De geregistreerde data van de NVWA en RVO.nl leren dat Hongarije, Roemenië, Slowakije en Bulgarije tot de belangrijkste Oost-Europese importlanden voor Nederland behoren. De puppy's uit Hongarije worden in relatief grote aantallen tegelijk geïmporteerd. Professionals beschouwen met name de puppy's die onder erbarmelijke omstandigheden in Oost-Europa worden gefokt en vervolgens in grote getalen de landsgrenzen over worden getransporteerd als problematisch omdat er daarbij geen oog is voor de gezondheid en het welzijn van de puppy's.
- Op basis van de literatuur en interviews met professionals is bekend dat honden – en puppy's in het bijzonder – een verhoogd risico hebben om ziek te worden tijdens transport en ten gevolge daarvan vroegtijdig komen te overlijden. De geregistreerde data van overleden honden bij RVO.nl bevestigen dat beeld: de helft van de puppy's die na import als overleden zijn geregistreerd, is binnen zes maanden na aankomst in Nederland gestorven. Bijna een vijfde deel zelfs al binnen de eerste maand na import.
- De literatuur en professionals wijzen erop dat er ook in Nederland sprake is van broodfok. Puppy's worden in schuren of loodsen gefokt en gehouden waardoor ook in die situatie de gezondheid en socialisatie van puppy's in het geding zijn. Omdat de broodfok in het buitenland omvangrijker is dan in Nederland zal het aantal buitenlandse puppy's dat gezondheids- en socialisatieproblemen heeft, groter zijn. Daarbij komt dat het ook niet altijd duidelijk is of het in Nederland om van origine Nederlandse puppy's gaat omdat buitenlandse puppy's 'omgekat' kunnen zijn.

5.3 Slotbeschouwing

Voor dit onderzoek zijn verschillende bronnen gebruikt die elk op zich genomen onvoldoende basis bieden om harde conclusies te trekken over het bestaan van misstanden in de puppyhandel. We weten immers ook veel niet. Denk daarbij alleen al aan het ontbreken van data over het aantal puppy's dat ongezien naar Nederland wordt geëxporteerd waardoor registratie ontbreekt. De combinatie van de bevindingen uit de diverse onderzochte bronnen vormt echter een sterke indicatie dat het dierenwelzijn in het geding is bij buitenlandse en deels ook bij Nederlandse puppy's. De omstandigheden in zowel de buitenlandse als de Nederlandse broedfok vormen de belangrijkste bedreiging voor de gezondheid en socialisatie van puppy's. Daarnaast wordt er een zorgwekkende ontwikkeling gesignaleerd aangaande de handel in zwerfhonden. Het aantal stichtingen dat 'zielige hondjes' uit het buitenland invoert, is groeiende. Hieronder bevinden zich stichtingen die enkel handelen vanuit het oogpunt van financieel gewin en conform de behoefte van houders om 'zielige hondjes' te redden, niet goed gesocialiseerde honden en/of honden met gezondheidsproblemen naar Nederland halen. Dergelijke stichtingen kunnen beschouwd worden als nieuwe bedreiging voor het dierenwelzijn.

Gesteld kan worden dat er in de huidige praktijk een wildgroei aan puppyhandel bestaat met alle gevolgen van dien. Een effectieve aanpak van illegale puppyhandel hangt samen met de visie die op deze vorm van diergerelateerde criminaliteit bestaat. Welbeschouwd gaat het om georganiseerde misdaad waarmee grof geld wordt verdiend en die een weerslag heeft op diverse niveaus. Zo wordt met de illegale puppyhandel ten eerste de bonafide handel ondermijnd. Ten tweede vormt de illegale puppyhandel een bedreiging voor het dierenwelzijn gezien de negatieve gevolgen die het kan hebben voor de gezondheid en socialisatie van de puppy's. En in de derde plaats kunnen problemen bij puppy's ten gevolge van de illegale puppyhandel een gevaar vormen voor de algemene veiligheid en de volksgezondheid; denk aan ziektes en aan agressie-incidenten ten gevolge van een gebrekkige socialisatie. Bewustwording van deze verstreckende gevolgen die illegale puppyhandel kan hebben, kan de *sense of urgency* voor een intensievere aanpak versterken. Dat is nodig, want in de huidige praktijk beschikken de handhavende instanties over onvoldoende capaciteit en middelen. De ervaringen uit België leren dat het werken met erkenningsvoorwaarden voor puppyhandel een positieve invloed kan hebben op het sterfpercentage onder puppy's maar dat het een beleid van lange adem is waaraan strikte en controleerbare voorwaarden verbonden moeten worden. Een voorgenomen samenwerkingsverband in Nederland waarin handhavings- en opsporingsinstanties intensiever en gezamenlijk tegen de illegale hondenhandel optrekken, kan een verschil maken. Het internationale karakter van de illegale puppyhandel leert echter ook dat de strijd niet te winnen is als er niet in Europees verband wordt samengewerkt. En ten slotte is het belangrijk te blijven investeren in

de vraagzijde: potentiële kopers van honden moeten er bewust van worden gemaakt dat zij mogelijk een bijdrage leveren aan het in stand houden van misstanden in de puppyhandel. Het beter reguleren van de puppyhandel kan de kopers uiteindelijk ook helpen verantwoorde keuzes te maken bij de aanschaf van een gezonde en goed gesocialiseerde hond.

Respondentenlijst

Naam	organisatie
Andre Assink	Nationale Politie
Anouk Duijnker	Nationale Politie
Colette de Jong	Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming
Adri van Loon	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
Eric van Tilburgh	Vlaamse Overheid
Elke Vleugels	Vlaamse Overheid
Ed Webers	Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming
Anoniem	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
Anoniem	Dierenarts
Anoniem	Dierenarts
Anoniem	Dierenarts
Anoniem	Dierenarts
Anoniem	Hondentrainer/gedragstherapeut
Anoniem	Hondentrainer/gedragstherapeut
Anoniem	Hondentrainer/gedragstherapeut
Anoniem	Hondentrainer/gedragstherapeut
Anoniem	Hondentrainer/gedragstherapeut

Geraadpleegde bronnen

Belgisch Staatsblad (2007). *Koninklijk besluit houdende erkenningsvoorwaarden voor inrichtingen voor dieren en de voorwaarden inzake de verhandeling van dieren*, 27 april 2007.

De Groot, F., Overgaauw, P. & Virginia, E. (n.b.). *De gezonde(re) en sociale hond in Nederland. Problematiek en plan van aanpak (internationale) hondenhandel*.

Dietz, L., Arnold, A. K., Goerlich-Jansson, V. C. & Vinke, C. M. (2018). The importance of early life experiences for the development of behavioural disorders in domestic dogs. *Behaviour*, 155, 83-114.

DogsTrust (2017). *Puppy smuggling. A tragedy ignored. Investigation into the continuing abuse of the Pet Travel Scheme and the illegal entry of dogs into Great Britain*. Londen: DogsTrust.

Eertwegh, S. van den & Top, R. (2017). *Jaarverslag 2016*. Den Haag: Stichting Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming

Four Paws International (2013). *Puppy trade in Europe. Research on the impact of illegal businesses on the market, on consumers, on the one-health concept and on animal welfare*. Oostenrijk: Wenen.

Four Paws International (2015). *The online trade of dogs and cats in Europe. The imbalance of the dog/cat market in favour of the smugglers and non-professional breeders*. Oostenrijk: Wenen.

Gray, R., Butler, S., Douglas, C., & Serpell, J. (2016). *Puppies from 'puppy farms' show more temperament and behavioural problems than if acquired from other sources*. Recent Advances in Animal Welfare Science V: UFAW Animal Welfare Conference. Newcastle University.

Hogeschool HAS Den Bosch & Universiteit Utrecht, faculteit Diergeneeskunde (2015). *Feiten & Cijfers Gezelschapsdieren 2015*. Den Haag: Ministerie van Economische zaken.

Kenny, K. (2011). A local approach to a national problem: local ordinances as a means of curbing puppy mill production and pet overpopulation. *Albany Law Review*, 75(1), 379-406.

Leiden, I. van, Hardeman, M., Van Ham, T., Scholten, L. & Van Wijk, A. (2017). *Hoe lopen de hazen? De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing*. Bekereeks. Arnhem: Bureau Beke.

Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren (2018). *Praktisch. De invloed van huisdieren op de ontwikkeling van kinderen*. Nederland: Barneveld.

McMillan, F.D., Duffy, D.L. & Serpell, J.A. (2011). Mental health of dogs formerly used as 'breeding stock' in commercial breeding establishments. *Applied Animal Behaviour Science*, 135, 86-94.

McMillan, F.D., Serpell, J.A., Duffy, D.L. Masaoud, E. & Dohoo, I.R. (2013). Differences in behavioral characteristics between dogs obtained as puppies from pet stores and those obtained from noncommercial breeders. *JAVMA*, 242(10), 1359-1363.

McQuiston, J. H., Wilson, T., Harris, S., Bacon, R. M., Shapiro, S., Trevino, I., Sinclair, J., Galland, G. & Marano, N. (2008). Importation of dogs into the United States: risks from rabies and other zoonotic diseases. *Zoonoses and public health*, 55(8-10), 421-426.

Oxley, J.A. & Shepherd, K. (2012). Need for welfare-related research on seized dogs. *Veterinary Record*, 569-570.

Pierantoni, L., Albertini, M., & Pirrone, F. (2011). Prevalence of owner-reported behaviours in dogs separated from the litter at two different ages. *Veterinary record*, 169(18), 468-468.

Rota Nodari, E., Alonso, S., Mancin, M., De Nardi, M., Hudson-Cooke, S., Veggiato, C., Cattoli, G. & De Benedictis, P. (2017). Rabies vaccination: higher failure rates in imported dogs than in those vaccinated in Italy. *Zoonoses and public health*, 64(2), 146-155.

Raad van Beheer et al. (2018). *Voortgangsrapportage Fairfok*. Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Raad voor Dierenangelegenheden (2006). *Gedeelde zorg. Feiten & Cijfers*. Den Haag: RDA

Reijgwart, M. & Top, B. (2018). *Jaarverslag 2017*. Den Haag: Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming.

Rijt, W. van, Verhoeven, W. & Kok, R. (2016). *Beleid hondenfokkerij en –handel in Nederland. Beleidsdoorlichting en evaluatie I&R Hond*. Zoetermeer: Panteia.

Sabo, A. S. (2018). *The illegal puppy trade from the Balkans. An explorative research on the nature, degree of organization and underlying reasons for the trade*. Utrecht: Utrecht University.

Schmid, M. (2018). 'De stoere hond', wel of niet welkom? *Onderzoek naar het aantal hoogrisicohonden in Nederland en de capaciteit en het aanbod vanuit kynologenclubs aan dit aantal honden*. Amsterdam: Raad van Beheer.

Towsey, M. (2010). Something stinks: The need for environmental regulation of puppy mills. *Villanova Environmental Law Journal*, 21(1), 159-188.

Tweede Kamer (2015a). *Beantwoording Kamervragen over legaal en gezond fokbeleid*, 9 september 2015.

Tweede Kamer (2015b). *Puppyhandel*, 21 april 2015.

Tweede Kamer (2017). *Stand van zaken brief dierenwelzijn*, 17 mei 2017.

Tweede Kamer (2018). *Beleidsbrief Dierenwelzijn*, 4 oktober 2018.

Uhm, D. P. van (2010). *Onderzoek illegale hondenhandel. De puppydossiers: een koppeling tussen theorie en praktijk*. Den Haag: International Fund for Animal Welfare.

Wauthier, L. M., Scottish Society for the Prevention of Cruelty to Animals & Williams, J. M. (2018). Using the mini C-BARQ to investigate the effects of puppy farming on dog behavior. *Applied Animal Behaviour Science*, 206, 75-86.

Geraadpleegde websites

Nederlandse Voedingsindustrie *Gezelschapsdieren* (2017). *Feiten & Cijfers*. Geraadpleegd op 28-09-2018 via <https://www.nvg-diervoeding.nl/over-huisdieren/feiten-cijfers/>

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (n.b. a). *TRACES*. Geraadpleegd op 03-10-2018 via <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/traces>

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (n.b. b). *Illegale hondenhandel*. Geraadpleegd op 03-10-2018 via <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/honden-en-katten/illegale-hondenhandel>

NDG (n.b.). *Wettelijke bepalingen voor fokkers*. Geraadpleegd op 02-10-2018 via <https://ndg.nl/wettelijke-bepalingen-2/>

World Animal Protection (2018). *Vijf feiten over hondsdelheid*. Geraadpleegd op 31-10-2018 via <https://www.worldanimalprotection.nl/actueel/vijf-feiten-hondsdelheid>

Bijlagen

Bijlage 1 Methoden van onderzoek

In het onderzoek zijn verschillende onderzoeksmethoden toegepast, welke hierna worden toegelicht.

I. Deskresearch

Als basis en als kader voor het onderzoek is een deskresearch uitgevoerd. Deze bestaat uit een literatuurstudie en een benchmark. In de literatuurstudie is relevante nationale en internationale literatuur bestudeerd, die is verkregen via Google Scholar en PubMed. Ook is gekeken naar wetgeving en beleidsdocumenten op het gebied van hondenhandel en specifiek puppyhandel.

Omdat België al ruim tien jaar werkt met erkenningsvoorwaarden voor puppyhandel is de (beleids)documentatie daaromtrent opgevraagd en bestudeerd. Aanvullend is een interview gevoerd met vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid.

II. Data-analyse

Om zicht te krijgen op de aard en omvang van de import van zieke en slecht gesocialiseerde pups hebben we analyses uitgevoerd op bestaande, geregistreerde data van de Nationale Politie, de NVWA, de LID en RVO.nl. We bespreken de verkregen databestanden hierna per instantie.

NVWA

Van de NVWA zijn twee databestanden ontvangen. Een databestand heeft betrekking op de TRACES-certificaten die de NVWA in de periode 2015 tot en met 2018 heeft afgegeven. Het andere databestand heeft betrekking op de inspecties die door de NVWA over die periode zijn uitgevoerd.

TRACES-certificaten

TRACES is een Europees registratiesysteem. Een handelaar doet een aanvraag voor import of export in het TRACES-systeem en de NVWA keurt deze al dan niet goed. De TRACES-data geven inzicht in hoeveel honden er geïmporteerd zijn, vanuit welk land de honden geëxporteerd zijn, hoe oud de honden zijn bij

import en wat het geslacht van de honden is. Het databestand dat hieruit voortkomt bevat 35.689 registraties. De leeftijd en het geslacht van de honden worden als vrije tekst geregistreerd, waardoor het niet altijd helder is wat de leeftijd van een hond is ten tijde van de import. Omdat de leeftijd en het geslacht als vrije tekst zijn geregistreerd, is handmatig berekend wat de leeftijd (in maanden) en het geslacht is. Dit levert een Excel-bestand op met de variabelen: land van herkomst, leeftijd in maanden, geslacht en aantal honden per zending. Het Excel-bestand is ingelezen in SPSS, waarna analyses zijn gedaan over de data.

Inspecties

De NVWA registreert ook de inspecties die de inspecteurs uitvoeren met betrekking tot dieren. De NVWA heeft een databestand geleverd waarin de inspecties met betrekking tot honden in de periode van 2015 tot en met medio 2018 zijn uitgevoerd. Dat betreft een totaal van 375 inspecties. Het betreft inspecties op het gebied van welzijn, handel en fokkerij van honden. Hierin controleert de NVWA of er wordt voldaan aan de geldende wet- en regelgeving (Honden- en kattenbesluit 1999, Besluit houders van dieren, Regeling handel levende dieren en levende producten en het Besluit identificatie en registratie van dieren). Het databestand bevat gegevens over het jaar van inspectie, de herkomst van de honden, het resultaat van de inspectie, de aard van de overtredingen en hercontroles. Deze gegevens zijn ingelezen in SPSS en geanalyseerd. Of het om puppy's of om volwassen honden gaat, wordt niet geregistreerd.

LID

Bij de LID is een bestand met resultaten van controles over de periode 2015 tot en met medio 2018 opgevraagd. Van de LID is niet zozeer een databestand ontvangen, maar een vrije tekst met aantallen. Deze tabellen hebben betrekking op de registraties van het LID aangaande gezondheids- en socialisatieproblemen van buitenlandse en Nederlandse puppy's. Het betreft een beperkt aantal registraties (27 dossiers) op basis waarvan geen nadere analyses kunnen worden uitgevoerd.

Nationale Politie

De Nationale Politie heeft in onderhavig onderzoek voorzien in een databestand dat een extractie van gegevens uit BVH betreft. Er is over de periode 2015 tot en met medio 2018 gezocht binnen drie maatschappelijke klassen waar mogelijke misstanden met betrekking tot puppy's in geregistreerd worden. Dat betreft: 'M051 - Gezondheid en welzijn dieren en dierenvervoer', 'E80 - Aantreffen dood/gewond dier' en 'E83 - Overige meldingen betreffende dieren'.

Omdat het onderzoek betrekking heeft op puppy's is door middel van verschillende zoektermen (jonge hond, hondje, puppy, pup) getracht dit binnen de maatschappelijke klassen af te kaderen.

Vervolgens is binnen deze extractie gezocht op verschillende zoektermen die mogelijk iets zeggen over de aard en omvang van gezondheids- en socialisatieproblemen van puppy's. Er is gezocht op de volgende termen:

- Bijten (bijt, bijten, beet, beten, gebeten of bijtincident)
- Ziek (ziek, zieke, ziekte of gezondheid)
- Agressie (agressie, agressief of agressieve)
- Vals (vals of valse)
- Gesocialiseerd (gesocialiseerd, gesocialiseerde of socialisatie)
- Gedrag (gedrag)

Dit leverde een totaal op van 5.930 unieke registraties uit BVH. Een registratie heeft een 'hit' op één of meerdere steekwoorden. De analyse heeft een beperkte waarde omdat een 'hit' op een van de bovenstaande steekwoorden weliswaar kan betekenen dat het om een gezondheids- of socialisatieprobleem van een puppy gaat maar dat is op basis van enkel deze data niet te concluderen.

RVO.nl

Naast de data van de handhavingpartners hebben we een analyse gemaakt van de gegevens die vastgelegd zijn in de centrale databank Identificatie & Registratie Hond (I&R Hond) die in beheer is bij RVO.nl.

Sinds 1 april 2013 is het verplicht om elke hond die vanaf die datum is geboren of geïmporteerd te registreren.¹ Om deze reden is ervoor gekozen de hiervoor toegepaste onderzoeksperiode (van 2015 tot en met de eerste helft van 2018) uit te breiden van 2013 tot en met de eerste helft van 2018. Naast de eerste registratie (geboorte of import) moeten houders ook mutaties doorgeven zoals bijvoorbeeld verkoop of dood. Het geleverde databestand is een Excel-bestand dat over de analyseperiode 614.661 geregistreerde honden bevat. Het bestand bevat gegevens over geboortedatum, importdatum, land van herkomst, exportdatum en datum van overlijden. Het Excel-bestand is ingelezen in SPSS, waarna analyses zijn uitgevoerd.

III. Survey

Ter aanvulling op de data-analyses van bestaande registraties bij de toezicht- en handhavinginstanties is nieuwe data omtrent gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's gegenereerd. Die data is verzameld door middel van een online survey.² De doelgroep van de online survey bestaat enerzijds uit dierenartsen en

anderzijds uit hondentrainers en gecertificeerde gedragstherapeuten. Voor beide doelgroepen is een aparte, doch soortgelijke, survey opgesteld. De kern van de vragen in de survey ligt bij de ervaring die de respondenten met puppy's hebben, het aandeel buitenlandse en Nederlandse puppy's dat zij in hun werk zien, het aantal gezondheids- en socialisatieproblemen die zij in de praktijk bij de puppy's constateren en de aard van die problemen.

De survey is aangeschreven aan 1.350 dierenartsen waarvan de mailadressen bekend waren. Er is eenmaal een reminder verstuurd. In totaal hebben 134 dierenartsen de survey volledig ingevuld. Het responspercentage onder de dierenartsen is daarmee 10 procent.

Voor de hondentrainers en gedragstherapeuten is de survey uitgezet middels bemiddeling door verschillende organisaties en verenigingen.³ Zij hebben leden er onder andere via een nieuwsbrief op geattendeerd. De respons onder de hondentrainers en gedragstherapeuten is 263.

Beide surveys hebben ruim een maand online gestaan.

IV. Interviews

Als laatste onderzoeksactiviteit hebben we interviews gevoerd met 17 professionals om kennis en ervaringen ten aanzien van gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's te verdiepen.

Allereerst zijn er volgend op de survey interviews gevoerd met vier dierenartsen en vijf hondentrainers/gedragstherapeuten. Ten tweede zijn er interviews gevoerd met deskundigen van de organisaties die betrokken zijn bij inspectie, handhaving en opsporing van misstanden met betrekking tot dierenwelzijn. Dat betreft twee politiefunctionarissen met veel ervaring op het gebied van dierenwelzijn, twee ervaren inspecteurs van de LID en twee ervaren inspecteurs van het team Hondenhandel van de NVWA.

Ten slotte is een interview gehouden met twee vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid om een beeld te krijgen van de ervaringen met het Belgische beleid ten aanzien van hondenhandel.

Eindnoten

1. Voor 1 april 2013 was het niet verplicht. Maar uit de data blijkt dat honden ook voor deze periode al werden geregistreerd.
2. Ontworpen in het programma LimeSurvey.
3. O&O, APDT BENE, Martin Gaus Hondenscholen, Kynologisch Centrum Quiebus, NVGH, DogVision, SPPD en Stichting Certipet.

Bijlage 2 Tabellen bij hoofdstuk 3

Tabel 1 – Ontwikkeling in de geregistreerde import van aantallen puppy's (tot 1 jaar) naar herkomstland en jaar over de periode 2015 tot en met 2018 (geëxtrapoleerd) in aantallen

Herkomstland	2015	2016	2017	2018*
België	4	22	0	0
Bulgarije	666	446	435	558
Cyprus	7	104	171	200
Duitsland	0	8	1	0
Frankrijk	32	16	119	72
Griekenland	0	0	4	0
Hongarije	2.876	3.419	3.083	2.422
Ierland	6	9	9	44
Italië	2	1	15	24
Kroatië	4	2	13	0
Luxemburg	0	1	0	0
Oostenrijk	0	1	0	0
Polen	41	5	12	2
Portugal	247	256	124	82
Roemenië	1.530	1.786	1.537	1.724
Slowakije	96	225	213	372
Spanje	843	794	698	740
Tsjechië	19	15	6	12
Verenigd Koninkrijk	0	4	34	0
Zwitserland	0	0	9	4
Onbekend	7	0	0	0

* Geëxtrapoleerd op basis van de data over de eerste helft van 2018

Bron: NVWA (TRACES)

Tabel 2 – Ontwikkeling in de geregistreerde import van de gemiddelde omvang van zendingen van honden bestaande uit minimaal 1 puppy (tot 1 jaar) naar herkomstland en jaar over de periode 2015 tot en met de eerste helft van 2018

Herkomstland	2015	2016	2017	1ste helft 2018
België	1,0	7,3	-	0
Bulgarije	4,3	3,3	8,5	12,9
Cyprus	1,0	1,0	1,0	1,1
Duitsland	-	1,0	1,0	-
Frankrijk	32,0	4,8	12,6	18,0
Griekenland	-	-	2,0	-
Hongarije	20,2	39,8	32,8	25,4
Ierland	1,4	2,6	1,0	5,8
Italië	1,0	2,0	2,0	2,8
Kroatië	2,3	1,0	3,2	-
Luxemburg	-	11,0	-	-
Oostenrijk	-	1,0	-	-
Polen	9,3	3,0	8,8	13,0
Portugal	68,8	43,5	16,9	13,4
Roemenië	6,7	2,7	2,5	2,7
Slowakije	11,1	16,1	13,6	26,6
Spanje	6,2	4,9	5,6	6,3
Tsjechië	5,8	9,2	2,6	14,0
Verenigd Koninkrijk	-	1,0	8,5	-
Zwitserland	-	-	4,5	2,0
Onbekend	1,9	-	-	-

Bron: NVWA (TRACES)

Tabel 3 – Geconstateerde overtredingen bij uitgevoerde en afgeronde inspecties met betrekking tot honden door de NVWA over de periode 2015 tot en met medio 2018 naar artikel binnen de wet- en regelgeving (n=859)

Besluit houders van dieren	n	%
Aanmelden	98	11,4%
Vakbekwaamheid	95	11,1%
Huisvesting en verzorging	19	2,2%
Inenting	16	1,9%
Administratie	13	1,5%
Verzorgen van dieren	11	1,3%
Behuizing	10	1,1%
Fokken	10	1,1%
Houden van dieren	7	0,8%
Gezondheid	6	0,7%
Diergeneeskundige ingrepen	4	0,5%
Informatieverstrekking bij verkoop of aflevering	4	0,5%
Socialisatie	4	0,5%
Huisvesting honden en katten buiten de inrichting	4	0,5%
Vastleggen of in ren houden	2	0,2%
Regeling handel levende dieren en levende producten		
Handelserkenning	77	9,0%
Gezondheidscertificaat	67	7,8%
Inenting rabiës	66	7,7%
Leeftijd pups	38	4,4%
Identificatiedocument	24	2,8%
Handelsregister	23	2,7%
Identificatie met chip	20	2,3%
Paspoort	2	0,2%
Overige	2	0,2%
Besluit identificatie en registratie van dieren		
Registreren en melden	179	20,8%
Identificatie	30	3,5%
Administratieplicht chipper	28	3,3%
Totaal	859	100%

Bron: NVWA

Bijlage 3 Tabellen bij hoofdstuk 4

Tabel 1 – Mate waarin gezondheidsproblemen en ziekten bij Nederlandse en buitenlandse puppy's (tot 1 jaar) voorkomen volgens dierenartsen (in %)

	Brucellose		Leishmania		Leptospirosis		Para influenza	
	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL
Nooit	99	89	96	30	80	73	37	35
Soms	1	11	1	54	19	25	49	31
Regelmatig	0	0	3	13	1	2	11	27
Vaak	0	0	0	3	0	0	3	8
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 1 – Vervolg

	Parvo		Rabiës		anders	
	NL	BL	NL	BL	NL	BL
Nooit	59	33	100	98	28	28
Soms	41	53	0	2	28	19
Regelmatig	0	10	0	0	40	33
Vaak	0	4	0	0	4	21
Totaal	100	100	100	100	100	100

Tabel 2 – Mate waarin angstgerelateerde gedragsproblemen bij Nederlandse en buitenlandse puppy's (tot 1 jaar) voorkomen volgens dierenartsen (in %)

	angst voor...									
	verlating		andere honden		andere dieren		mensen		geluiden	
	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL
Nooit	5	2	10	9	17	11	15	2	8	2
Soms	70	43	77	57	76	58	75	41	78	47
Regelmatig	25	47	12	29	7	26	9	45	13	44
Vaak	0	8	1	5	0	6	1	12	0	6
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 3 – Mate waarin agressiegerelateerde en overige gedragsproblemen bij Nederlandse en buitenlandse puppy's (tot 1 jaar) voorkomen volgens dierenartsen (in %)

	agressie tegen...				problemen met...				anders	
	andere dieren		mensen		zindelijkheid		vernielen van spullen		overige problemen	
	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL
Nooit	20	14	18	11	8	10	2	9	81	78
Soms	74	68	78	70	73	54	72	56	15	15
Regelmatig	4	16	4	17	18	35	21	33	4	7
Vaak	1	2	0	2	1	2	5	2	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 4 – Mate waarin angstgerelateerde gedragsproblemen bij Nederlandse en buitenlandse puppy's (tot 1 jaar) voorkomen volgens hondentrainers en gedragstherapeuten (in %)

	angst voor...									
	verlating		andere honden		andere dieren		mensen		geluiden	
	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL
Nooit	10	6	11	5	17	8	17	5	9	6
Soms	56	30	64	47	68	45	69	26	62	26
Regelmatig	29	35	20	26	14	31	10	35	22	34
Vaak	5	29	5	22	1	17	5	34	8	34
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 5 – Mate waarin agressiegerelateerde en overige gedragsproblemen bij Nederlandse en buitenlandse puppy's (tot 1 jaar) voorkomen volgens hondentrainers en gedragstherapeuten (in %)

	agressie tegen...				problemen met...				anders	
	andere dieren		mensen		zindelijkheid		vernielen van spullen		overige problemen	
	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL	NL	BL
Nooit	19	12	44	18	13	7	7	6	64	50
Soms	75	62	54	56	67	51	50	44	24	16
Regelmatig	6	19	1	21	19	30	35	33	10	19
Vaak	1	8	1	5	1	12	8	17	2	16
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnissen en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstellbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepcultuur

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorders

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Doordringen of doordrinken

Effectevaluatie Halt-straft Alcohol

Prostitutie in Nederlandse gemeenten

Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014

2015

Aangifte onder nummer

Implementatie, toepassing en eerste resultaten van de nieuwe regeling 'Aangifte onder nummer'

Papier en werkelijkheid

Een hypothesevormend onderzoek naar de invloed van registratie-effecten op de omvang van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Een inventarisatie van aard, omvang en aandachtspunten in verband met de effectuering van slachtofferrechten

2016

Dieren Verboden

De toepassing van het houdverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf

Kijk op jeugdcriminaliteit

Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende aanpakken

Stijging meldingen verwarde personen in de regio Rotterdam

Een onderzoek naar mogelijke verklaringen en wenselijke oplossingen

Missen we iets?

Een gebiedsanalyse in Rotterdam naar de omvang en aanpak van de jeugdcriminaliteit en eventuele 'witte vlekken' in dat beeld

De draad weer oppakken

Een follow-up onderzoek onder nabestaanden van slachtoffers van levensdelicten

Hoe lopen de hazen?

De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing

Focus op heling

Een onderzoek naar het functioneren van de helingmarkt, het beleid tegen en de gevolgen van heling

Van cijfers naar interpretatie

Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit

Wie is het slachtoffer?

Kenmerken van de doelgroep van het Schadefonds Gewelddismisdrijven en strategieën voor een beter doelgroepbereik

Radicalisering in de gemeente Arnhem

Resultaten van onderzoek onder mentoren, welzijnswerkers en jongeren

2017

Duiding van problematisch jeugdgroepgedrag

Een theoretische verkenning en een praktische handreiking voor het veld

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

De achterblijvers

Een evaluatie van het maatwerk voor achterblijvers van vermiste personen

2018

Realiteit of registratie-effect?

De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Links-extremisme in beeld

Een verkennend onderzoek naar links-extremistische groeperingen in Nederland

Na het beslag

Een onderzoek naar door RVO inbeslaggenomen voorwerpen onderdeel Natuur en de afhandeling daarvan

Slachtoffers zoeken en vinden

Een onderzoek naar het werk van de kinderpornorechercheurs

Straatprostitutie in Nijmegen

Een evaluatie van de tippelzone en huiskamer aan de Nieuwe Marktsstraat in Nijmegen

Betonrot

Een kwalitatief onderzoek naar het fenomeen ondermijnende criminaliteit in Brabant-Zeeland, de effecten van en richtingen voor de overheidsaanpak

Met het oog op dierenwelzijn is het belangrijk dat de puppy's die in Nederland worden gehouden gezond en goed gesocialiseerd zijn. Maar ook voor de omgeving van de honden is dat belangrijk. Sommige ziekten die voorkomen bij honden zijn overdraagbaar op andere dieren en een aantal ziekten ook op mensen. Daarnaast kunnen honden door een gebrekkige socialisatie gedragsproblemen ontwikkelen die gevolgen kunnen hebben voor de honden zelf en voor hun omgeving.

Bij de nieuwe aanwas van puppy's in Nederland speelt de internationale handel een belangrijke rol. De huidige praktijk is dat er een wildgroei aan puppyhandel bestaat die negatieve gevolgen heeft voor de gezondheid en socialisatie van puppy's. In deze publicatie wordt antwoord gegeven op de vraag of er verschillen bestaan in de mate van gezondheid en socialisatie tussen puppy's die in Nederland zijn geboren en puppy's die uit het buitenland zijn geïmporteerd. Bureau Beke heeft dit samen met de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht onderzocht in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Universiteit Utrecht

Bureau **Beke**

ISBN 978-94-92255-30-3

9 789492 255303 >

www.beke.nl